

Chudáci, ...
 porušili ...
 A scia ...
 dohodou ...
 si odovzali ...
 Sociálne ...
 panovník ...
 bohatý ...
 množstvo ...
 lehou, ...
 Prírodné ...
 di, ktorí ...
 ktorí po ...
 nohách ...
 mohli ...
 nevlád ...
 hosp ...
 patr ...
 obroč ...
 C ...
 včel ...
 Sp ...
 má ...
 ch ...
 v ...
 N ...
 T ...
 f ...
 l ...
 d ...
 m ...
 m ...
 n ...
 v ...

Chudáci, kteří jsou nespokojeni s půvaby hospodářského pořádku pod kapitalistickým pantoflem, dostávají co chvíli a zcela zadarmo velmi starostlivé a moudré lekce od národohospodářů, profesorů, moralistů, žurnalistů i kněží, prostě ode všech věrných služebníků jeho veličenstva kapitálu.

Sociální otázka je dle neochvějného přesvědčení tohoto panstva otázkou mravní síly, s kterou člověk odstrčený od hostiny života má snášeti svůj osud, a otázkou hospodárné moudrosti, která mu má zabezpečiti míru bídy tak ustálenou, aby došel spokojenosti tím, že si na ni zvykne.

Propaganda těchto blahodárných myšlenek není malá. Lidí, kteří se k ní propůjčí za plat, je vždy dosti; rovněž hlupáků, kteří přes akademickou svou hodnost a „světové jméno“ sednou na každý lep. Není malá, protože je dobře placená vládnoucími a privilegovanými, kteří vědí velmi dobře, že všechny sloupy jejich pořádků mají význam proto jen, že hlavní sloup, lid vykořisťovaný a utištěný, sám stojí dosud pevně, a proto ze všech sil podporují výrobu hmotných i mravních obručí, které zabraňují nebo aspoň oddalují jeho zřícení.

Celá škála hesel víceméně obratných byla vymyšlena; jako velebný chorál zní to někdy z kazatelen, katéder a novin.

Spořte! Uskrovněte se! Nemějte větších požadavků než máte příjmů! Bohatství nedává spokojenosti. Blahoslaveni chudí, neboť jejich je království nebeské. Osvobodte se v nitru svém, abyste nebyli otroky svých potřeb!

Nepřehledná jest řada všech těch roztomilých rad, které Tolstoj, modla prohnanych měšťanů i chudých duchem, korunoval tím nejnemravnějším heslem, které kdy vyšlo z lidských úst: Neodporujte zlému.

Spořte, učiňte svou bídu ještě o trochu bídnější, olupte se o vše, co jest luxem pro tažného vola, abyste na stará kolena ani hladem nemohli umřít, zejména však abyste nebyli pak na obtíž těm, kdož něco mají, abyste nemuseli vyhledávat blahobyť a mír, který jest v kriminálech, v této

nejlepší, třebaže dosud nedocenené instituci pro starobní a invalidní pojištění se.

Potlačte v sobě všechny pudy ke světlu, k ruchu, ke kráse, všechny světské laskominy, všechnu touhu po rozkoši a opojení, neboť z nich rodí se vzpoura, to nejstrašnější, co zná měšťan a pán náš vedle ztráty měšce svého. Buďte skromní, trpěliví, spokojení, a nevěříte-li již v odplatu na nebesích, věřte v rovnocennou odměnu, kterou vám dle ujišťování profesorů realistického náboženství poskytne svědomí vaše, učiníte-li zadost povinnosti své, to jest, budete-li mlčky dřít se na jiné, zatracovati každý požitek, jenž nikoli vám patří, a pojedete-li nakonec, jako pochází vysílená a zablácená drožkářská herka...

Nechceme tvrdit, že tato propaganda, i když je sebe širší a poťouchlejší, má nějaký vliv na zdravé jádro hnutí sociálního. Naopak: dnes, kdy na všech stranách v přímém poměru k vlašnosti a ničemnosti demokracie roste obrodná míza v socialismu a hnutí socialistické shazuje okovy, jimiž je sevřeli politikové, ziskuchtiví demagogové a dělničtí baroni, dnes lokajové z kapitalistických paláců a mudrci a blázni z kapitalistických dvorů sklízí výsměch, pokud nejsou politováníhodní. Hospodářské požadavky pracovníků vztyčují se s novou silou a revolučním syndikalismem, který znamená slavnou reakci na drobečkovou politiku demokratickou, buší do starého světa prudce a zdá se naposled před vítězstvím válečné heslo, jež musíme chápat doslovně: Blahobyť pro všechny!

Bla-ho-byť! To znamená možnost ukojovat v míře pro všechny přístupné všechny požadavky těla i ducha a možnost uplatnit stejně i všechny schopnosti.

Rození asketové vidí ovšem štěstí své v odříkání, ale spokojenost všech lidí ostatních jest v nepřímém poměru k mezím, s nimiž setkává se jejich bytost ve svém rozmachu.

Chci celé právo na svobodu!

I nejmenší omezení

mně proměňuje každý ráj

v peklo a ve vězení,

zpívá již Adam dle Heina a my víme dnes velmi jasně, jak tomu máme rozumět, abychom nechtěli utopie, ale abychom nebyli také znovu ošáleni, víme, že žádné osvobození politické a mravní není trvalé a úplné bez současného osvobození hospodářského a sociálního.

Propaganda askeze a odříkání, která se děje shora a má za účel oddáliti radikální hospodářský převrat, není tedy sama o sobě nebezpečná pro vývoj sociální otázky. Co však nebezpečné jest a co s ní do jisté míry souvisí, to podobná propaganda zdola, vliv všelijakých těch tolstojismů, křesťanských anarchismů, abstinentství, abolicionismů, vegetariánství a propagand „návratu k přírodě“ na revoluční povahu socialistického hnutí, lépe řečeno: na jistý počet jednotlivců z řad socialistických, kteří svedeni příkladem fanatiků mrhají duševními i tělesnými silami v akcích, jichž význam pro hnutí socialistické rovná se nule.

Měli jsme nedávno příležitost nahlédnout do dopisů mladých mužů, kteří jsou zaníceni pro experimenty s „anarchistickými koloniemi“. Dověděli jsme se z nich, že anarchisté jsou většinou komedianti, protože také oni rádi jedí, pijí, považují za příjemné lehnouti si na záda někde v přírodě nebo doma na pohovce a snít, pachtí se dokonce za ženami atd. Dále jsme se dověděli, že každý, chce-li se žít poctivě, má z půdy sám dobýti si svoje živobytí; že učitelé, lékaři, úředníci, vůbec všichni, kdož tělesně nepracují, jsou příživníci atd. Konečně našli jsme v dopisech ujištění, že jeden z pisatelů žije zcela dobře za 40 haléřů denně.

Zkrátka poznali jsme při této příležitosti znovu, že všelijaké ty ismy shora vyjmenované nejsou jen pro ukrácení chvíle „revolucionářům“, kteří rvaní se s osudem považují za příliš namahavé a paradují raději velmi morálními zásadami, které jich pranic nestojí, ale že jsou i poctiví blázni, kteří ničí svou energii v čírych donquijotiádách, utrácejí peníze i zdraví v přípravách a pokusech, jichž smysl jest jen ten, že z bídy kapitalistické hledí dostati se v dvojnásobnou bídu „komunistickou“ sobě ke zkáze a nikomu a ničemu ke prospěchu.

Je stále ještě nutno opakovat, že experimenty, jež mají dokázat možnost volného komunistického nebo jiného soužití, nemají hodnoty pro vývoj sociální, protože se nejedná o sociální obrodu skupinky nebo církvičky, nýbrž celé společnosti, jejíž vývoj nesmí býti převratem porušen, nýbrž usnadněn. Že zejména neznamenají pranic, vracejí-li se, jakož se pravidelně děje, k nejhoršímu hospodářskému primitivismu. Že konečně všechny „kolonie“ a „milieux libres“ jsou dávno překonanou záležitostí, jakmile se nejedná o pouhé reální družstevní hospodářství, jehož nátěr ostatně může býti třeba anarchistický a jež — má-li míti smysl — může míti jen jediný účel: solidaritou usnadnit a okrášlit život několika lidí.

Nejedná se nám tu však o otázku „kolonií“. Jedná se nám o nebezpečné bláznovství, kterým zcela strážliví lidé svádění jsou k tomu, aby opouštěli relativně slušnou existenci nebo vzdávali se relativního blahobytu a šli hanebně a bezúčelně dřít se do pustiny nebo žít za 40 haléřů denně, a myslí si přitom, že konají svou mravní povinnost nebo přinášejí oběť revoluci nebo — čertvíco.

Ale jsou méně užiteční než nejlenošnější kapitalista a jejich asketický příklad je nemravný.

I pro ně jest otázka sociální otázkou mravní síly, která se dovede odříkat. To jest však jen voda na kapitalistické mlýny.

Sociální otázka je otázkou hospodářské síly neuspokojených pracovníků, jejich touhy po blahobytu, jejich uvědomění a solidarity.

Chceme nejen chléb, ale možnost míti vše, co může míti každý jiný, chceme právo na všechny požitky, na ukojení všech potřeb a na uplatnění všech schopností, chceme celý a bohatý život.

Žádného takového „návratu k přírodě“, který by znamenal hospodářské a kulturní živoření! Láska k přírodě musí se vrátit, vrátí se v obrozenou společnost, ale nikoli za cenu kulturního, průmyslového a zemědělského úpadku.

Sociologické zákony neznají mravních předsudků, právě tak jako zákony přírodní. Kdyby odstranění násilí, nespra-

vedlnosti, vykořisťování mělo míti za následek zpětný vývoj společnosti, neuskuteční se nikdy, i kdyby nespravedlnost byla sebe krutější, nemravnější, zřetelnější. Nenašlo by se nikdy většiny pro převrat, který by nás uvrhl nazpět ve stav barbarský jen kvůli tomu, aby nebylo vykořisťovaných a zotročených.

Věříme-li, že zvítězíme, není to proto, že věříme ve vítězství ubrečeného světového názoru, nýbrž proto, že vidíme v soudobém pořádku k smrti odsouzeného nepřítel neodvratného vývoje sociálního a že tendence tohoto vývoje jsou shodny s našimi snahami.

Jsme radikály?

Ano.

Proč jsme radikály?

Poněvadž chceme odstranit *příčiny* (nejen určité důsledky) politického otroctví, hospodářského vykořisťování, sociální nespravedlnosti a kulturního živoření a poněvadž chceme vybudovat *záruky* politické, hospodářské, sociální a kulturní svobody, spravedlnosti a harmonie (a nikoli zdánlivě lepší formy starého zla). Chceme odstranit příčiny nepořádku a zbudovat záruky pořádku. Jsme také radikály, poněvadž svůj ideál nepokládáme za heslo, které se píše na fasády veřejných budov, nýbrž za cíl dosažitelný lidstvem, za cíl zejména, který již dnes a v každé chvíli přikazuje nám svou metodu boje a života. Jsme konečně také radikály, poněvadž zavrhneme zbytečné a škodlivé okliky (například parlamentarism) a přidržujeme se pokud možno cest přímých.

Jsme radikály; ale učiníme dobře, nebudeme-li se za radikály hlučně vydávat. *Radikalism skutečný, opravdový, hluboký zavazuje ke skutkům*; radikalism je největší svinstvo, znamená-li pouze štvavé gesto, řvavou řeč a prázdnou frázi.

Náš radikalism nemá nic společného s běžnými formami politického radikalismu, není otázkou taktiky. Náš radikalism je světový názor, z něhož má logicky vyplývat náš život; je otázkou svědomí. Proto radikální písnička a radikální fráze neznamena pro nás zhola nic; tím, čím chceme býti, můžeme se státi jen skutečnou prací, jen opravdovými skutky a činy.

Radikální vlastenci nebo radikální pokrokovci liší se od liberálních nebo pozitivních politiků jen taktikou, někdy jen temperamentem, někdy dokonce jen křikem. My jsme radikální, jakmile vůbec v duchu názorů svých pracujeme; přestáváme vůbec býti, přestáváme-li býti radikální.

Kapitalistický pořádek je vytrvalá, stromovitě rozložená

rostlina, nade vším se klenoucí: kam padne její stín, tam hyne zdravý život. Liberální a demokratičtí hospodáři chrání se proti ní tím, že přistřihují její výhonky; ti radikální o několik centimetrů více — aspoň hubou. My však víme, že rostlina přistřihováním sílí a že zahyne jen, vyrveme-li ji z půdy její i s kořenem.

Vyrvati kořen otroctví, toť vše, toť základ a smysl našeho radikalismu nepochybného a nezměnitelného.

Jakým způsobem však vyrveme kořen? Zde začíná *naše* otázka taktiky. I mezi námi různost temperamentů, různost vzdělání a charakterů plodí různé typy. I když nebude mezi námi pražádných odstínů teoretických, i když budeme všichni bez výjimky státi při volném komunismu, můžeme míti své radikály a kompromisníky, své nesmířitelné a své „revizionisty“. A můžeme míti vedle rytířů práce i rytíře fráze.

Cesty mohou býti rozličné, a je to dobré tak, jakmile jest většina poctivá a opravdu pracuje. Naše hnutí potřebuje inteligentních agitátorů, to znamená řečníků víceméně ohnivých a radikálních, kteří zapalují nadšení. Aby však nadšení rychle rozsvícené stejně rychle neuhasl, potřebujeme tichých nadšenců ve skupinách, oddaných ideálu a vezdy pravověrných. To jsou dva typy velenutné pro vnitřní život hnutí. Typ první bude vždy radikálnější ve slovu než ve skutku, neboť styk se širším davem vede vždy k jistým opatrnostem a ke slevení ze zásadní přísnosti. Typ druhý, mírnější ve slovech, bývá opět houževnatější a nesmířitelnější v zásadách. Člověk strážlivě uvažující nemůže ani proti jednomu, ani proti druhému nic namítati, pokud řečník nestává se prázdným tlučhubou a pokud přísný strážce ideálu není ve svém bdění tak horlivý, že nakonec usne a nehýbe se.

Oba tyto typy jsme měli; nemáme-li dnes pravých agitátorů, máme nicméně stále nadbytek strážců ideálu. Oba typy však jsou nakloněny předsudku, který vede všude ke zkostnatění: považují nevědomky hnutí za cíl místo za prostředek.

Víme, že příčinou našich nezdarů, neúspěchů zejména vnějších byla a jest nedostatečná vnitřní organizace našeho

hnutí, která nedovedla zabránit rejdům darebů, kteří, když už nemohli nic mezi námi ukořistit, přešli k plnému žlabu v některé partaji, anebo dobrodruhů, kteří zkoušeli na našem hnutí svou „sugestivní sílu“.

Ale proč nedovedli jsme se účelně organizovat?

Naše organizace odborové byly by jistě vynikly. Kdyby bylo pro ně vůbec příznivějších podmínek. Ale pro organizaci *hnutí* nechybělo nic kromě dobré vůle.

A tato dobrá vůle chyběla, protože jsme měli předsudky. Nechtěli jsme se organizovat, nechtěli jsme si učinit vodítkem dobrovolnou sebekázeň, protože jsme se domnívali, že by to bylo proti našim zásadám. Právem vyloučili jsme ze svých řad centralism a vojáctví, zájem myšlenkového ruchu v socialismu povýšili jsme nad zájem stranický — ale nenahrazovali jsme všude a vytrvale centralism federalismem, neukládali jsme si místo diktované disciplíny dobrovolnou sebekázeň; nedali jsme nikomu teoretického práva vládnout, ale neučinili jsme ze strachu před násilím nic proti tomu, když hnutí bylo hříčkou jednotlivců.

Dbali jsme domnělé ryzosti zásad tak důkladně, že jsme pro ně zapomněli cíle. Zásady žily, ale hnutí hynulo. Neprodali jsme svých zásad za stranický prospěch jako sociální demokracie, ale dopustili jsme se něčeho podobného z idealismu, obětovali jsme zásadám — lépe řečeno jejich domnělé ryzosti, možnost svého vlivu na události. Čili, naše zásady byly nám často voňavkami neprodyšně uzavřenými v lahvičkách, místo abychom byli uvolnili zátky a nechali vůni prchat tak, aby prosákla celé prostředí.

To byl také radikalism. Nechtěli jsme slevit ani písmeny z radikálních dogmat teorie. Na písmeny byli jsme žárlivi a duch zakrňoval a nemohl konati svého poslání.

Řekli nám, že anarchism je vzteklý červený pes. Přivázali jsme však toho psa na řetěz zásad, takže pranic a pranikoho nemohl pokousat. *Štěkotu uvázaného psa* nikdo rozumový se nebojí. Nezdá se vám však, že náš radikalism, naše nesmířitelnost byly často, jsou ještě jen štěkotem uvázaného psa?

Byli jsme velmi často směšni. Měli jsme víc zásad než

kamarádů. A proto veškera obětavost a veškera práce vyzněly zpola naprázdno. Sami, sami jsme vinni svými neúspěchy, protože všechno bylo u nás radikální, jen skutečná práce nikoli. Náš radikalism zásad lámal naši energii. Nepracovali jsme dosti intenzívně, protože jsme se báli o čistotu zásad...

Strážci ideálu řeknou opět: ejhle, naši revizionisté! Ale nezapomínejte, že revizionisté v sociální demokracii nic nezavinili, že oni to nebyli, kteří sociální demokracii vyvedli ze sociálního hnutí, *nýbrž že jen konstatovali fakta, skutečnost, kam až sociální demokracie došla, a volali po upřímnosti.*

My také jen po upřímnosti voláme, lépe u nás řečeno, po sebezpoznání. Uvažujme, kde jsme se svým vnějším radikalismem zásad bez radikalismu práce a kde bychom byli bývali, kdyby o zevní formě našich zásad rozhodovaly okolnosti, jimiž se dnes musí řídit každá činnost, jež nechce zůstat neplodnou.

Byli jsme někdy velmi krásný stromek napohled, ale plné plody toho stromku abys hledal s lucernou.

Čtenáři Nového kultu jistě si vzpomenou, že jsme se před lety v onom časopisu pokusili objasniti slušnější české žurnalistice neloajálnost toho, když užívá důsledně slova „anarchie“ jako synonyma pro nepořádek, zmatek atd. Nedosáhli jsme ovšem nápravy, a sklidili jsme jen posměch.

Proč? Nebojíme se dnes odpověděti: poněvadž žádali jsme nemožnost.

A tož snaží-li se v poslední době někteří naši lidé nebe některé naše časopisy opakovat v té neb oné formě našo zakročení, můžeme je chápati jen jako demonstraci, která snad tu a tam někoho poučí, ale nedosáhne rovněž nápravy.

Nemožnost nápravy odůvodněna je předně tím, že v tomto případě žádáme výjimečnou loajálnost po *odpůrcích*, loajálnost, jaké sami byli bychom sotva schopni. Jsou-li naši odpůrci přesvědčeni, že jsme utopisté a snílkové (v nejlepším případě) a že bez vlády není možný pořádek, nemůžeme od nich chtíti, aby slova anarchie (= bezvládí) užívali jako my pro stav pořádku a harmonie.

Podruhé pak a hlavně maří každou možnost nápravy samo slovo anarchie, jež jako všechna slova má přinejmenším dvojí smysl.

Ve všech slovnících dočteme se, že slovo anarchie znamená v první řadě *bezvládí*, v druhé řadě pak ve smyslu obrazném *nepořádek*. Je přirozeno, že tento druhý smysl slova vžil se a vžívá se mnohem snáze než smysl první, neboť široké publikum i ohromná většina inteligentů mají jen zřídka příležitost užití slova bezvládí v čistě politickém smyslu.

Ale i v tomto čistě politickém smyslu může slovo bezvládí znamenati nepořádek, dobu politických zmatků například mezi odstraněním jednoho vladaře a nastolením druhého.

Konečně slovo bezvládí může míti vedle svého smyslu vnějšího (tj. pořádek bez fyzické autority) i smysl vnitřní,

může znamenat nedostatek porozumění pro vnitřní zákony sociální harmonie, opak anarchistického ideálu.

Krátce řečeno: slovo anarchie samo o sobě má skutečně dvojí široký smysl. Buď se jedná o bezvládí, v němž každý dělá si, co chce, bez ohledu na to, poškozují-li svého bližního čili nic, anebo o bezvládí, v němž každý bez donucování jakéhokolivěk jedná všude s vyvinutým smyslem pro sociální pořádek či aspoň nejedná proti němu.

Ovšem, něco zcela jiného jest, užívá-li se slov anarchism nebo anarchista ve smyslu hanlivém, neboť zde se nejedná již o nepřesný pojem, nýbrž o určité sociální a politické hnutí a jeho přívržence.

Tolik považovali jsme za nutné poznamenati, aby naši čtenáři věděli, proč nebudeme již činiti aféru z toho, když nějaký měšťáček volnomyšlenkový nebo pokrokový užije slova anarchie jako synonymu zmatku. Užívá-li se tohoto slova *zúmyslně* ve smyslu hanlivém (a to není vždy jisto), pak bude naší nejlepší odpovědí odpůrcům našim, když se přičiníme, aby naše hnutí bylo vzorem harmonického stavu bez vlády. K tomu však máme prozatím hodně daleko, a proto bude nejlépe, když se v první řadě budeme zlobit na sebe, a nikoli na naše nepřátely. Dějiny posledních deseti let našeho hnutí jsou příkladem toho, jak anarchistické hnutí vypadati nemá, a to tím více, že to nebyla pro nás doba volné konkurence inteligencí a činů, nýbrž doba, kdy hnutí bylo *ovládáno a vykořisťováno* bezkarakterností.

Jinak nejsme již z těch, kteří jsou nadšeni pro to, abychom stůj co stůj vždy a všude užívali slov anarchism a anarchisté.

Víme, že historie socialistického hnutí nám tato slova vnucuje, že nám zůstanou a že by bylo zbabělé vzdávati se jich.

Nezapomínejme však, že slovo anarchism má co nejširší smysl, že nepraví, co jsme, nýbrž jen ke které rodině patříme.

Řeknu-li, že jsem anarchista, je to právě tolik, jako když řeknu, že jsem socialista. Řeknu-li, že jsem anarchista, pravím tím jen, že nejsem autoritářský socialista; a řeknu-li,

že jsem socialista, pravím tím jen, že nesouhlasím s krajním individualismem.

Proto je správně, užíváme-li pro svůj směr názvu anarchističtí socialisté nebo ještě přesněji *socialisté federalističtí*.

V teorii užíváme a užití můžeme pouhého slova anarchisté jen tam, kde nezáleží na přesnosti; v praxi učí nás zkušenost, že zejména naši kamarádi dělničtí okolnostmi k tomu nuceni užívají názvu anarchisté jen zřídka. Zejména zúčastnějí-li se větších akcí společných i jiným směrům, nepodpisují se za anarchisty, nýbrž pravidelně za neodvislé socialisty. Řekli jsme již jednou v tomto listě, že jest lepší užívat názvu federalističtí socialisté, který je pěkný a přesný.

Za zlé toho nebudeme míti nikomu, neboť co jest pravdivé a správné v praxi, nemůže být na závadu teorii.

Poslední čísla *Volných směrů*, v nichž ke slovu se přihlásili naši výtvarníci pánové *Hofbauer*, *Jiránek*, profesor *Sucharda*, a článek pana *Gustava Jaroše* v nedávné *Hlídce Času* o domnělé emancipaci výtvarníků od literátů, tyto dva napohled souvisící zjevy mohly by vzbuditi domněnku, že se jedná o bůhvíjakou krizi nebo revoluci v našem uměleckém světě.

Věc je však mnohem prostší: Volné směry nemohly dlouho, respektive po celou dobu svého vycházení najíti vhodného redaktora — a teď ho konečně našly v osobě malíře pana *Miloše Jiráka*. Volné směry hledaly tak dlouho, poněvadž nebylo u nás a dosud skoro není českých spisovatelů, zasvěcených dostatečně v podstatu i v historii výtvarných umění, jejich vnitřních zákonů i zevních výsledků, kteří by zároveň byli také lidmi a kritiky veskrze moderními, nezaujatými příliš jednostranně a také — poctivými. Měli jsme a máme profesory, jichž vědomostem a dobré vůli vzdáme všechnu čest, ale jimž musíme upřít to nejdůležitější: *nervy pro umění*; měli jsme a máme odborné spisovatele, kteří mohli znamenitě přispět k naší umělecké výchově, kdyby jen v kritických okamžicích neutápěli svého lepšího přesvědčení v opatrnických kompromisech; měli jsme a máme literáty, kteří v nedostatku jiné a samostatnější tvůrčí síly básnické básní na účet výtvarného umění quasikritickou lyriku jednou stylem sextánů, podruhé hypermoderním bombastem, který není srozumitelný ani Čechu, ani Francouzi, ani esperantistovi; Volné směry učinily kdysi pokus s panem *Jar. Hilbertem*, dokud nezřekly se právem beletrie; později vzaly si pana *F. X. Šaldu*. Snad ještě se dalo pak počítati s tím neb oním; ale Volné směry zanechaly moudře experimentů a pan *Miloš Jiránek* odhodlal se k tomu, proč se dle našeho skromného úsudku přímo narodil.

Že po tolika nezdařených pokusech s literáty stal se re-

daktorem Volných směrů výtvarník pan Jiránek, to není však principiální porážkou literátů. Neboť právě pan Miloš Jiránek je výborný literát, ano — snad si ho tím nepohňeváme — lepší spisovatel než malíř, aspoň dosud. Jako malíř je jedním z věčně hledajících a nespokojených; jako spisovatel však mluví tak prostě a mile, že chytí vás právě tam, kde chtěl.

Pro úlohu, kterou mají Volné směry v našem národu, může pan Jiránek jako jejich redaktor znamenat velký a pozitivní zisk právě proto, že spojuje v sobě malíře a literáta, že moderně, objektivně a poctivě chápe vlastní a pravou povahu výtvarných umění a současně vyniká svými úsudky jako člověk i formou svého přednesu.

Ale bylo by chybou z tohoto výjimečného případu odvozovati, že o výtvarném umění mají *psáti* především výtvarníci sami. Jsou zajisté neobyčejně zajímavé a plodné myšlenky, úvahy a úsudky, ba i deníky a dopisy výtvarných umělců — pocházejí však vesměs od výtvarníků, kteří *dovedli se vyjadřovat*, byli v užším styku s literaturou a většinou přinášeli věci svérázné i mimo odborné otázky svého metier. Veliká většina ostatních, kteří se nedovedou literárně vyjadřovat, nemůže nám podati nic pozoruhodného, i kdyby myšlenky jejich byly sebesvérálnější. Myšlenky, které nemohou nabýti formy, jsou pro nás ztraceny. Nadto je přece známo, že pravidelně jsou to právě umělci, a výtvarní umělci zejména, kteří v otázkách svého umění soudí nejchatrněji. Je prostě jisto, že tvoření umělecké není tak veskrze uvědomělé, pravého svého cíle a svých metod znalé, jak se nám dnes namlouvá. Pravý umělec nespolehá se ovšem slepě na své ingenium, ale vypočítavá, chladná převaha rozumu nezlodila dosud uměleckého díla.

Milovati, chápati a vykládati výtvarné umění čili býti spisovatelem v tomto oboru, to může každý, kdo má vlastnosti k tomu potřebné. Tuto úlohu přiřknouti *jen výtvarníkům* bylo by dokonce škodlivo, protože vedlo by často k péru lidí, kteří jím vládnouti nedovedou, a nepřivedlo by nás ani o krok kupředu.

Že výtvarníci, píšou-li, nemusí psáti věci vynikající, o tom

přesvědčíme se i z Volných směrů. Článek pana prof. Suchardy o sochaři Bourdellovi je úvaha velmi všeobecná, dosti správné a včasné napomenutí na adresu různých našich „kritiků“, ale vlastní studium tvorby Bourdellovy ne-usnadní asi nikomu. A ani pan prof. Sucharda ve svém článku neobešel se bez literátů. Rovněž průvod, jež dal malíř pan Hofbauer ukázkám umění žaponského v trojčísle Volných směrů, o němž jsme již psali, jest jen dosti ne-obratná kompilace, která sice postačí pro první informaci, ale je sotva zvláště vyhovující zkouškou literární způsobilosti sympatického malíře.

Máme-li učinit krok kupředu na poli české literatury o umění výtvarném, musí nám především Volné směry vychovat pro tento úkol několik těch nevyhnutelných literátů, o něž ve šťastnějších zemích nemají nouzi. I pro tento úkol je pan redaktor Jiránek jakoby stvořen, poněvadž miluje *jasné a prosté* slovo, kterého hlavně potřebujeme.

Volné směry začaly již v tomto směru. Hledí nyní častěji na prsty malým i velkým dodavatelům výtvarnických šplechtů. Byl nejvyšší čas; v zemi, kde veškera žurnalistika cituje zvrácené úsudky pana Williama Rittera, je výtvarnická vlast v nebezpečí. Zde je však nutno pokračovat a nebát se. Neboť jest možno, že se najdou časem lidé, kteří, když uvidí, jak špatně se u nás píše o výtvarném umění, počnou je studovat, aby mohli psát lépe.

K tomu výtvarníky však vésti nemusíme; ti se přihlásí sami, naleznou-li v sobě schopnost mluvit.

Veškeré lidské činy a skutky, veškerá lidská práce a celé životy jsou povšechně vzato zajisté tím krásnější, čím vyšší a ušlechtilější ideál dává jim vzniknouti, určuje jim cíl a vede je k němu.

Zároveň však naopak musíme hodnotu ideálu měřiti dle toho, jakou a jak silnou činorodou schopnost probouzí u svých vyznavačů, je-li schopen svou barvu a svou vůni dáti lidským skutkům a životům.

Ideál neplodný, ideál, jenž dle své povahy neformuje lidi, ideál uzavřený hermeticky v srdcích vyznavačů a projevující se nejvýše jen ústy, — kdyby byl sebehezčí, bezcenný je a zanikne nutně a logicky beze stop jako strom přenesený a neschopný vydati ovoce.

O tyto pravdy opíráme my, kteří si říkáme: „Když už život, tedy život krásný,“ svou úctu k idealismu a svou lásku ke svobodě.

Kde je dosti idealismu, tam vznikají krásné příklady; kde je dosti svobody, tam krásné příklady jsou následovány a z volné soutěže vycházejí vítězně ty nejkrásnější.

Dnešní společenské prostředí není ovšem příznivo idealismům a svobodám. Zjistnost a násilí vládnou a korpumpují. Ale mají pokrokový nátěr, který je mnoha lidem velmi příjemný a pohodlný, mnoho krátkozrakých pak mate.

Měšťanské pokrokářství — ovšem jen tam, kde je pocitivé, což jest vzácnost — je taková politika krátkozrakých. Pokrokový nátěr reprezentantů, institucí a úředníků jí stačí. Nebojuje o nic jiného než o nátěr.

Vedle toho má „nedostižné ideály“. Nejsou o mnoho víc než pouhá slova: několik liter, několik slabik, celek má interesantní zvuk. Interesantní proto, že kdysi a kdesi žili již jednotlivci, kteří slovu dali tělo nikoli bez bojů a bez smutných často pro sebe následků. Dali příklad svým životem. Ale pokrokářští lidé nejsou těmi, kteří mají od-

vahu následovat příklad ještě obecně neuznaný, kteří mohou konati něco neodhlasovaného. Pro ně jest věc dobrá, krásná a následovatelná teprve tehda, když je všem vnučována zákonem nebo mravem.

Rozumí se, že ve skutečnosti nic dobrého a krásného nedá se vnutiti, nedá se nadekretovati. Jako nová, všech předešlých odrůd krásnější rostlina vzniká pečlivou kulturou a za příznivých podmínek se množí pak, až se stane obvyklým zjevem, podobně i krásné skutky a životy rodí se z kultury, z idealistické kultury, a jako příklad stávají se nakažlivými a někdy zobecní.

Zobecní, překonají-li nepřízeň prostředí, jež se vždy brání novému a chce býti přemoženo.

Pokrokáři, nemajíce skutečného a oživujícího ideálu, čekají vždy na výsledek boje: kloní-li se vítězství na stranu nové myšlenky, nového skutku, jsou při nich a dokonce ochotni s přiměřenou dávkou opatrnosti a kompromisu podati návrh v parlamentě nebo aspoň kandidovati na program obsahující onu myšlenku náležitě zmrzačenou. Kloní-li se však vítězství na stranu prostředí, jsou s myšlenkou starou, nebo mlčí velmi ušlechtilé, nebo v nejlepším případě chodí na neškodné debatní večírky s „nedostižným ideálem“ uzavřeným v neprůhledné lahvičce.

Byla by v tom snad jakási — velmi málo statečná ovšem — moudrost, kdyby v soutěži ideálů a myšlének vítězily ty nejlepší bez těžkých bojů, kdyby nestály jim v cestě i zcela hmotné překážky.

Dnešní společenská organizace je příliš špatná a zdravému vývoji nepřátelská, než aby staré padlo samo, jakmile nové opanovalo směrodatnou část lidstva. Po celá dlouhá staletí může býti nějaká pravda uznána všemi, kdož jsou schopni úsudku, a přece svět půjde, jako by pravdy té nebylo. Nestačí, aby pravda zvítězila v myslích, je nutno, aby hmotně zvítězili její vyznavači.

Nové skutky jsou tedy nutné, ihned nutné u každého jednotlivce, kterého ovládlo nové poznání. „Nedostižné ideály“ jsou humbuk nebo nesmysl. Ideál je ukazovatel cesty, je pramen metody života, je buřič, tvůrce, věčně

kontrolující svědomí — anebo pitomost, anebo krásná kulisa, za kterou se válí špinavé pokrytectví.

„Nedostižné ideály“ jsou pro lidskou species, která se nazývá pokrokář obecný. Lépe jest nemíti žádných ideálů, žít pro vteřinu,

*zřít bezstarostně nebe i zemi
jako ty polní rostliny,*

než býti takovým všivým hmyzem, pohodlně zahnížděným v cizím peří.

Pryč s ideály, které nemrskají naši duševní pohodlnost, naši zbabělost, naši zjištnost, které neprobouzí v nás krásných odvah a energií, které nás pomalu nepřeměňují v krásnější bytost.

Pokrokářští hovnivalové válejí se ve všech lejnech kapitalistické společnosti s labužnickou radostí, a zastydí-li se v jasném okamžiku střízlivosti za svůj hanebný život, mluví stydlivě o „nedostižných ideálech“.

Nechceme je přece napodobit. Buď je anarchie skutečný ideál, nápoj, který posiluje, meč, který nezná klidu, ostruha, zarývající se do našich slabin, a ruka velikého umělce životů, anebo je to nesmysl, bláznovství, které nám stojí v cestě za životem.

Jedno nebo druhé, k přechovávání „nedostižných ideálů“ se přece nesnížíme.

Opravdu ne? Některé zjevy ukazují, že se často zapomíná, kolik mučedníků a hrdinů, kolik kropotkinovských životů, kolik činů vznešených ve své prostotě a upřímnosti anarchie zplodila.

Tato úroda jejího stromu nad slunce jasněji dokazuje, že anarchie *může býti skutečným ideálem*, velikou vzpruhou soudobé energie. Ale rekům a mučedníkům nedaří se dobře v každé době; jsou snad i časy, které jich nepotřebují. Aspoň těch v romantičtějším smyslu. Naše doba potřebuje především pracovníků, hrdinů práce.

A tu tvrdíme: Anarchie, která ukázala se tolikrát býti čínorodým ideálem, může a musí ukázat i svou schopnost

tvorit soudobé životy, formovat lidi, přivádět pracovníky. Není jen ideálem, pro který se umírá, ale i tím, pro který se pracuje. Anarchie není jen ukazovatelem ke krásné smrti, ale i *přesným učitelem metody života*.

2

V prvním článku řekli jsme si, že anarchie byla a může být ideálem schopným probouzení energií v životě i ve smrti, ukazovatelem k plodnému životu i ke krásné smrti a že byla a může být nejen ideálem, pro který se podstupují muka a pro který se umírá, nýbrž i ideálem, pro který se žije a hlavně — *pracuje*. Anarchie byla, může být, má zejména být *učitelem zdravé metody života*.

Zde nutno ještě podotknouti: Anarchie není jen ideál více nebo méně pravdivý a krásný, *anarchie je skutečnost*. Rodí se denně ze zdánlivého zmatku života, je slavně a vážně plozena vývojem života a lidského rodu, je skrytým pro vrchní oko základem, plánem, dle něhož utváří se hlavní rysy a dimenze národa.

Vše, co můžeme zdůraznit ve své metodě života, svobodu, solidaritu, pořádek, harmonii, ukojení potřeb a volnou cestu schopnostem, to vše podtrhuje i sám vývoj lidského rodu. Základ našeho ideálu společenského života je týž jako základ nejvyššího stupně, k němuž zdá se spěti sám vývoj společností.

To znamená: Kdo žije dobře po anarchisticku, žije i ve shodě s přirozenými sociálními zákony života. Že by nešlo žít ve shodě s přírodou, že by nešlo žít v duchu přirozených sociálních zákonů, jež jsou nám dosud známy, toho nebude tvrdit nikdo. A proto jest nesmysl, tvrdí-li někdo, že nejde žít po anarchisticku.

Ve skutečnosti je to stejně těžké nebo snadné jako žít konzervativně nebo pokrokově. Je to nesnadné pro toho, kdo vůbec je neschopen žít uvědoměle; je to snadné pro toho, kdo je zvyklý myslit a myšlenky uskutečňovati.

Máme-li však přece zjistiti nějaký rozdíl, tož řekneme

směle, že jest mnohem snažší žítí po anarchisticku než pokrokářsky například.

Žítí po anarchisticku znamená především a hlavně: *Žítí v úplném souhlasu se svou povahou, neznásilňovati sebe kvůli jakémukoliv dogmatu, nepřetvařovati se kvůli jakémukoliv morálce.*

Kdežto žítí pokrokově, pokrokářsky, znamená uznávat dogmata, mravní i politická pravidla, řády, zákony, mravy, výroky vůdců, řídití se jimi aspoň zevně a v daných případech proti své povaze a skutečnému přesvědčení.

Anarchista je na všechny strany volný, nepatrná řada pravd či zásad, které uznává, jest právě tím, co mu zaručuje volnost a staví ho v pravou blízkost k zákonům přirozeným.

Kdežto pokrokář musí uznávat celý katalog zásad, celý zákoník, dle něhož neřídí-li se, nejedná pokrokově.

Nejedná pokrokově, kdo nejde volit.

Nejedná pokrokově, kdo aspoň třikrát denně nevynadá národním dělníkům.

Nejedná pokrokově, kdo má rád — holky.

Nejedná pokrokově, kdo se baví hrou v karty místo debatními večírky, na nichž některý doktor nebo redaktor žvaní nesmysly.

Nejedná pokrokově, kdo pije alkoholické nápoje.

Nejedná pokrokově, kdo všechno neoduševňuje.

Nejedná pokrokově, kdo se směje hlasovacímu právu žen.

Nejedná pokrokově, kdo neleze do zadnice sociální demokracii.

Nejedná pokrokově, kdo nepovažuje T. G. Masaryka za velikého myslitele a J. S. Machara za nejlepšího českého člověka.

Nejedná pokrokově, kdo dává najevo praktický antisemitism.

Nejedná pokrokově, kdo nevěří v účelnost ochranného zákonodárství.

Nejedná pokrokově, kdo není stoupencem všeobecného, přímého, tajného atd. volení.

A tak donekonečna.

To nemá býti však pouhá karikatura, to je pravdoucí pravda. Proto je velmi nesnadno a nechutno žítí pokro-

kářsky, proto žije se mezi pokrokáři — jako mezi všemi, kdož znásilňují programově přirozené zákony života dogmaty a morálkami — většinou pokrytecky.

Kdyby tedy ti, kdož od nás utíkají, poněvadž prý se nedá žít anarchisticky, nebyli zaslepeni, nemohli by se domnívat, že žít pokrokově nebo podobně nějak jest snadnější a pravdivější.

Jsou zaslepeni. Předně *předsudkem strany*. Nemohou mysliti a jednati jako samostatná individua, musí, aby mohli mysliti a jednati, býti zřízenci strany, musí se opírat o orgány strany, musí dostávat pečeti strany na své myšlenky a na své skutky.

Podruhé jsou zaslepeni domnělou potřebou neupřímnosti. Věří snad, že je nutna morálka „vyšší“ než normální fakta života, že je tudíž nutno normálně žít, ale přitom má nemožné zásady a programy. Vidí všechnu ušlechtilost v mravních pravidlech, jež si vymýšlí některý potrhlý profesor, ale nevidí přirozené mravnosti života ani vyjimečné krásy hrdinů.

Potřetí jsou zaslepeni všemi předsudky kapitalistické společnosti, o nichž tu pojednávati bylo by nemístno.

Žít po anarchisticku jest mnohem snazší — ovšem jen tehdy, domníváme-li se — bezpochyby bláhově —, že jest snadnější pravda než lež, upřímnost než pokrytectví, samostatnost než závislost.

Opravdu bláhově, neboť pravda, upřímnost, samostatnost nahrazeny byly již dávno pro většinu a většinou vynálezem demokratické společnosti: *zásadami*. To jsou šaty pro všecko. To jsou šaty pro každé prostředí. Lidská nahota pod nimi zakrňuje. Je také pravděpodobno, že jest velmi pod nimi špinavá.

Anarchista, který ví, proč si tak říká, nepotřebuje zásad; má dosti bystrý zrak, aby rozpoznával *pravdu*, má dosti odvahy, aby ukazoval *upřímnost*, a dosti pevné nohy, aby stál *samostatně*.

Všechno ostatní je všeobecné lidské zvířátko, na němž pranic nezáleží, protože umí poslouchat.

Jen neposlušní lidé mají význam, neboť musí býti přesvědčováni.

Ačkoli první zvěsti o renesanci knižního řemesla přišly k nám již v devadesátých letech a skoro současně jako do Německa, dali jsme se svými milými sousedy značně předhoniť. Zatímco v Německu již stala se vkusná úprava knihy (písmo, papír, výzdoba) pravidlem u vši pozoruhodnější literární produkce a úprava více než průměrně vkusná, ba vzorná dosti častou výjimkou, je u nás stále ještě výjimkou úprava snesitelná a vzácností kniha opravdu krásná.

Toto naše opozdění mělo však zdá se také jednu dobrou stránku. Byli jsme vcelku ušetřeni onoho lomozivého Sturm und Drangu, kterým se právě v Německu renesance knižního umění ohlásila, onoho tápání a mrhání, jež jest nejlépe zjevno ze stejně honosných jako pochybených počátků lipského podniku Die Insel, který ovšem nyní jest skoro bez výjimky na pravé cestě. Úprava knihy svěřena byla tehdy umělcům, kteří neznali ani abecedy knižního řemesla, a byla ponechána úplná volnost každému sebeztrěštěnějšímu experimentu a každé sebebezuzdnější „originalitě“.

Ovšem, také u nás byl jakýsi vývoj, aspoň při tzv. „nádherných“ publikacích, jež vydávány dle špatných francouzských vzorů. Vrchol „nádhery“ a zároveň ohyzdnosti dosažen byl panem Viktorem Olivou, bez jehož hrůzostrašných ilustrací a nemožných deskových kreseb — jeho specialitě — nebyla dlouho možna drahá česká kniha, opravdu drahá, poněvadž ničila poslední zbytky vkusu a volala přímo po nějakém Koniášovi, jenž byl by býval v opaku ke svému jezovitskému vzoru našim spasitelem. Ani dnes ještě neškodilo by snést všechnu tu „nádhernou“ ohyzdnost na hromadu a zapáliti ji.

Papír a písmo těchto „skvostných“ publikací byly stejně špatné jako vtíravá část ilustrační.

Kruček kupředu při drahých vydáních učinil pan A. Kašpar svou Babičkou a dvěma Jirásky. Ale i zde ještě je to spíše sympatický umělec, který činí tato díla snesitelný-

mi, než ohled k požadavkům knižního řemesla. I při těchto knihách je příliš mnoho falešné nádhery a málo klidného vkusu a účelnosti.

Zatím — když jsme šťastně překonali horečku „laciných vydání“, která vrhla na knihkupecký trh spoustu hanebně a zbytečně potištěného dřevěného papíru, který naštěstí za dva tři roky zežloutne a rozpadne se a poputuje tam, kam jediné patří, to jest do kamen — počaly rozumnější zásady a vkusnější snahy vnikati i v knižní produkci normální. Typem tohoto pokroku jest nakladatelství Laichtrovo. Pokusy Moderní revue, Moderní bibliotéky, Knih dobrých autorů a tu a tam pokusy některého velkého nakladatele jsou většinou pouhé koketování s hrozny, jež jednak z obchodních důvodů, jednak z nedostatku vkusu visí pro ně ještě příliš vysoko. Naši velcí a staří nakladatelé zůstanou vůbec asi jak přirozeno u starého a „osvědčeného“.

Nutno však přiznati, že nestaví se tu proti krásné knize jen konzervativní pohodlnost, nedostatek vkusu a obchodní podnikavosti, nýbrž i překážky vážnější a hlouběji založené, jež mohou překaziti i dobré úmysly člověka s nejlepší vůlí.

Například: Většina nakladatelů oficiálních i soukromých bývá závislá na určité tiskárně. Kolik však máme tiskáren, jež mají nějaké slušné písmo? Je to tiskárna Politiky (nejspolehlivější), Dělnická tiskárna a do jisté míry tiskárna Grégrova a pak dvě nejmladší firmy: Novotný a Příhoda a tiskárna Reisova. To je pranepatrný počet a většinou i tyto firmy mají slušné písmo jen výjimkou. A druhá otázka: Kolik máme sazečů, kteří nejsou zkaženi povrchní velkovýrobou a rozumí dokonale svému řemeslu?

Takové překážky mají svůj důvod v celkových poměrech a nepůjdou odstraniti přes noc.

Fakt je tedy, že jsme se opozdili a že nikoli skokem, nýbrž usilovnou prací povzneseme opět české knižní řemeslo. Pozadu jsme hodně, vždyť nemáme dosud českých typů běžného písma, jež obstarati a rozšířiti přísluší ovšem České slévárně písem.

Na druhé straně je však také jisto, že nechybí u nás

iniciativy, pokynů a dobré vůle dostati se na lepší cesty. Smysl pro krásnou knihu a krásný tiskopis vůbec šíří se u nás o překot. Hnusné knižní obálky, pokryté špatnou reprodukcí dryáčnického malování, pomalu mizí a ustupují pěkným dekorativním pracím, plným svěžesti a vkusu opravdu vytríbeného, o něž zásluhu mají zejména pánové Brunner, Benda, Kysela a Preissig, kteří rázem získali si všeobecnou a zaslouženou oblibu. Z jejich ruky vyšly skutečně již obálkové kresby nejen vkusné a účelné, ale i svérázné a promyšleně harmonizující s obsahem či rázem knihy. Totéž platí často o jejich titulních listech.

Od krásné obálky nebo krásného titulního listu jest ovšem ještě velmi daleko ke krásnému celku, jímž má býti kniha. Za titulním listem přichází teprve to hlavní: sazba. A na té právě hřeší se nejvíce. Za krásným titulem a třeba na nejlepším papíru přichází mizerné písmo, nedbalá sazba, špatný tisk. Tyto tři věci, opakuji, ty hlavní, mohou spolu s papírem učiniti knihu krásnou, i když nemá kreslené výzdoby; jsou-li špatné, nezachrání knihy ani sebekrásnější titul nebo obálka.

Tedy naše snaha nesmí se zastaviti u titulního listu. Také se nezastavuje. František Bílek, který pod mystickým náterem jeví obdivuhodný smysl pro hmotu materiálu a účelnost, učinil několik pěkných pokusů o krásný knižní celek. Máme Vojtěcha Preissiga, jenž je skutečný mistr nejen v barevném leptu, ale hlavně v knižní grafice. Máme řadu grafiků pro knižní úpravu jako stvořených. Ale především máme tichého a vytrvalého pracovníka a učitele v panu Karlu Dyrynkovi, redaktoru Typografie.

Co vykonal a koná pan Dyrynk pro odborný list knih-tiskařů a pro odbornou výchovu sazečů, vědí odborníci. Širší veřejnosti představil se nejprve tím, že vysázel Komenského Kšaft, jež s kresbami A. Kašpara vydal pražský Spolek bibliofilů. A nyní podává veřejnosti jako příklad a povzbuzení své dílko Krásná kniha, její technická úprava, jež kromě tisku (Politika) a vazby (L. Bradáč na Královských Vinohradech) provedl sám, to jest napsal je, vysázel a upravil.

Otevřte tuto knížku na kterémkoliv místě, kde jest pouhá sazba. Pochopíte ihned, že kniha může býti krásná i bez kreslířské výzdoby umělcovy. A to chtěl pan Dyrynk ukázati. A jak se to dělá, o tom nás poučuje v osmi kapitolkách svého spisku. Jasně a bez jakýchkoliv odbornických dogmat promlouvá o komponování krásné knihy, o výběru písma, o formátu knihy, o sazbě a lámání sazby, o výzdobě knihy a konečně o jejím tisku. Na konci knihy připojena je řada reprodukcí charakteristických titulů z dobrých děl českých i cizích.

Kdo sleduje nehlučnou činnost páně Dyrynkovu, ví, že si musíme jeho jméno dobře zapamatovati. Bude jednou nerozlučně spojeno s renesancí českého knižního řemesla. Jeho vliv jest již nyní v odborných kruzích zajisté veliký a jest jen třeba, aby i všichni ti, kdož vydávají nebo chtějí vydávati knihy pěkné, povšimli si a dbali jeho spolehlivých a dobře míněných pokynů.

Měla česká kniha v národu našem nesmírnou úlohu. Měli bychom tedy již z úcty k ní dnes, kdy jsme k tomu dosti již silní a bohatí, pečovati o to, aby, když je dobrá a krásná kniha v jádru svém, byla krásná a dobrá i zevnějkem. Prospěje nám to v nejednom směru, i — v hospodářském.

Je velmi přirozeno, že po literárních a uměleckých bouřích a útocích let devadesátých muselo nevyhnutelně přijít utišení a jistá reakce. Přišly velmi brzo, což jest rovněž přirozené. Prudké výbuchy, neuvážené vzdory, revoluční výzvy a údery nemohou a nesmějí míti dlouhého trvání. Jejich síla je omezena a rovněž jejich účel. Mají krátký dech jako každé nejvyšší napětí. Stávají se nesympatickými, jakmile jeví snahu přejíti ve zvyk. Stávají se směšnými, jakmile ztratí svou spontánnost a vnitřní posvěcení, jakmile jsou snad dokonce napodobeny. V každé revoluci je cosi krásného a užitečného, ale žádná nesmí trvati dlouho, neboť veliká většina lidí — a je to dobře tak — zatouží brzo po tiché práci v míru a pořádku. Dle vývoje této porevoluční činnosti pak, dle její uzrávající jakosti, dle toho, čím se ke prospěchu svému liší od činnosti předrevoluční, posuzujeme míru oprávněnosti a zdaru revoluce.

Naše umělecká revoluce z let devadesátých takto posuzována dokazuje zajisté svou svrchovanou oprávněnost, ba nutnost a může se po nejedné stránce chlubití zdarem. Přes některé neveselé své chvíle a spády ke karikatuře vykonala velice mnoho pro český život literární a umělecký. Utišení, jež nadešlo, není také neplodné, třebaže škarohlídi mručí ledacos a třebaže nerodí se z něho díla naráz strhující a epochu zakládající.

Nepodceňuji-li přítomné doby po stránce literární a umělecké a zdá-li se mi, že v ní uzrává dosti plodů živných i pro budoucnost, takže věru není nám třeba lomiti rukama nad ní, jsem tím méně nakloněn přeceňovati ji a poměry, které udržuje. Často má člověk dojem, že utišení, jež nastalo, má mnohde charakter mdloby a vysílení a že reakce proti ať domnělé, ať skutečné nevázanosti upadá v čiré a neomalené zpátečnictví.

Je ovšem i tu jisto, že toho, co nám zmíněná revoluce vybojovala, nikdo nám již nevezme, že každý *nebezpečný*

útok na svoje svobody dovedeme náležitě odraziti. Nicméně ten zjev, stále se opakující, že lidé naprosto neschopní a nekompetentní odvažují se divošským způsobem napadati čas od času naše umělce nejvyšších kvalit, a to za souhlasu celých korporací za umělecké se vydávajících, — ten věru nutí k opatrnosti a bdělosti.

Nejsem choulostivý. Kdyby se bojovalo vždy jen v rukavičkách, nic by se nevybojovalo. Možno býti hrubým a spravedlivým zároveň. Možno říci neurvale svou myšlenku. Myšlenky, jež stojí za vyslovení, mohou býti proneseny i zdánlivě odpuzujícím způsobem. Svatý hněv má právo bítí bezohledně. Možno býti stranickým, zaujatým, nesnášlivým, jsme-li fascinováni příliš svým ideálem.

Ale není dovoleno ve slušné společnosti býti beztrestně sprostákem.

A není dovoleno z málo čistých důvodů napadnout člověka, který nikomu neublízuje, s nikým nepolemizuje a nerve se, který nikomu nic nevnucuje a nikomu nic neupírá, který žije svému tichému dílu, jehož myšlenky a citový obsah nemusí každý chápati a každý milovati, ale jehož čistě výtvarnickým kvalitám musí se každý pokloniti, kdo nechce mluvit do větru nebo burcovati z vedlejších pohnutek nevědomou ulici.

Toho dopustila se na Františku Bílkovi pražská Jednota výtvarných umělců, jež ve svůj orgán přijala pepický ortel nad Bílkovým náhrobkem Třebízského a vyslovila s ním souhlas.

S autorem výroku netřeba se dlouze obírat. Je to pan Láda Novák, kreslíř a malíř, který má velmi blízko k černému pražskému pivu, ale velmi daleko k umění. Nepřipomínám tu pivo jako moralista, nýbrž proto, že je všeobecně známo, kde a z čeho rodí se aspoň v Praze proslulé úsudky tohoto pána.

Nestvůra, vyždímaný hadr, rebus, naočkovaná perverze, výrobky stojící pod úrovní perníkových husarů... s takovými argumenty operuje pan Novák proti umělci, který v kulturnější zemi patřil by již dávno k prvním mistrům, byť i nikoli populárním.

Ale jak jsem pravil, zodpovědna je tu Jednota, u níž ostatně po jejích surovostech k Mánesu nic nás nemůže již překvapit. Skomírajíc nadobro umělecky, má již jen tohle říci světu. Máme proto však mlčeti? Mlčením posilovati odvahu mrtvých k ubíjení živých?

Nikdo mne nebude viniti ze stranické lásky k Františku Bílkovi. Nelibuji si docela nic v mystice, a Bílek je velmi často mystik. Nelibuji si také v umění náboženském, a Bílek je člověk i umělec povýtce náboženský. Nejsem také přítelem Katolické „moderny“, která Bílka ráda, a nikoli bez jeho souhlasu fedrovala a jejíž trosky dosud ho fedrují. Neváhal jsem nikdy konstatovati omyl Bílkův, když zacházel za hranice vymezené výtvarné mluvě. Nerozuměl jsem často jeho žvatlavým kresbám a přiznal jsem to.

Ale právě proto jej miluji všude tam, kde vítězí nade mnou prostředky čistě výtvarnými, kde překvapuje nejen hloubkou a originelností svého pojetí, jež není nikdy banální, ale především krásně pohanským pochopením pro hmotu, pro materiál, jež právě ve svých plastikách ovládá suverénně.

Jsem snad zaujat proti věcem mystickým a náboženským, a proto nechci rozhodovat, je-li to škoda čili nic, že právě František Bílek je pro mysticko-náboženskou povahu svého díla odsouzen bezpochyby zůstat cizím mnoha a mnoha lidem. Ale upírati tomuto velikému, ne-li největšímu českému sochaři vysokou uměleckou úroveň, srovnávati jeho díla s perníkovými husary, to může jen naprostá nevědomost ve věcech uměleckých, to může jen úplná neznalost abecedy umění výtvarného.

Neviděl jsem pomníku Třebízského. Ale viděl jsem jeho vyobrazení ze všech stran. (Dílo přineslo jediný a snad nejméně vhodný pohled!) Můžeme o pojetí Bílkově souditi cokoliv — spor je tu možný —, ale na první pohled vidíme, že stojíme před dílem promyšleným a dílem nesporných uměleckých kvalit. Pan dr. Chalupný v Přehledu, jež jistě nikdo nepodezřívá z „naočkované perverze“, napsal o tom rovněž v obraně Bílka proti Dílu: „Náhrobkem tohoto muže (Třebízského) nemohla být socha atletická a vůbec realistická. Bílek soustředil pozornost i poměrem rozměrů

na svrchní část těla, hlavu a srdce, se stejnou preponderancí nad ostatním tělem, s jakou lyrický živel v díle Třebízského zatlačuje a zabarvuje epický podklad. Nevytvořil fyzickou podobiznu jeho, ale podobiznu jeho nitra a díla, psychologicky tak hlubokou a pravdivou, že sotva máme v celém umění českém dílo podobné a že náhrobek Třebízského přímo ubíjí okolní spoustu nevkusů a banálnosti, v níž se ztrácí několik cenných náhrobků, kterou dnes posvátná půda Vyšehradu je přecpána a která jemnějšímu člověku zhnusí každou pouť do těchto míst.“

Tedy o pojetí Bílkově mohli pánové napsati cokoli, mohli také protestovat; kdo nemůže pochopit, dobrá, nikdo ho k tomu nedonutí. Mluví-li však o „výrobku, *který nemá práva na veřejnou sbírku*“, a tónem z putyky urážejí-li tichého a skromného umělce, vyvolávají podezření — a kdo je zná, ví, jak oprávněné —, že vrhli se na nedobrovolného konkurenta, kterého mají příčinu se báti.

Mladí čeští výtvarníci mohli by velmi mnoho vyprávěti o tom, jak jim zatarasována byla jejich staršími kolegy a často i učiteli cesta k sebemenšímu příjmu. Strach o groš byl v našem výtvarnickém světě vždy nejmocnější pákou reakce. Někteří lidé chtěli by tyto poměry prodloužiti donekonečna. I v uvážení toho však jako okolnosti polehčující (dejme tomu!) zůstává útok Jednoty na Bílka případem vzácné opravdu surovosti. Patříť Bílek mezi ty naše umělce, kteří jsou nejvíce odstrkovaní a umlčovani. Pravdu má dr. Chalupný: „...dostal nepatrný pomníček Třebízského, a ještě ten mu přijdou mluvčí veřejného mínění vyčítat!“

Jsme malý národ, a proto bychom si neměli a nemuseli dovolovat luxus tak ohromné propasti mezi uznaným a neuznaným, mezi velikostí oficiální a velikostí skutečnou. Je to hrozně neekonomické a koneckonců čpí to Berlínem. Kdybychom dali Františku Bílkovi dosti místa a dosti prostředků, jsem přesvědčen, že pro tato svá veliká díla zapomněl by svých malých podivnůstek. Je rozený sochař především. Obohatil by naše města díly, o nichž by se opravdu mluvilo v Evropě.

O to však my, jak se zdá, nestojíme doopravdy. Mnoho

hluku vyvolala u nás otázka, kterak nahraditi dvě sousoší, o něž přišel Karlův most. Debatovalo se v pražském Kocourkově. Volné směry uspořádaly anketu vynikajících odborníků domácích i cizích, jež byla velmi zajímavá a poučná, jako všechny ankety, ale pro rozřešení otázky neučinila skoro nic, rovněž jako všechny ankety.

A přece rozřešení bylo by prajednoduché. Patřím totiž mezi ty naivní smrtelníky, kteří v takových věcech neohlížejí se ani na Petra, ani na Pavla, ale zatvrzele vidí jen *věc*. A tito smrtelníci vidí jen jedno rozumné rozřešení otázky: dáti *Bílkovi* ta dvě místa po rozbitých sousoších. Stvořil by díla ryze moderní, tož by vyhověl většině našich rozumných výtvarníků. Stvořil by však i díla, která by nepůsobila rušivě uprostřed těch dvou řad děl starých; vyhověl by tedy i těm, již soudí o věci spíše z hlediska kulturně historického. A konečně především Bílek by mohl uspokojiti i ty, kteří s panem dr. Tábořským — patřím k nim také — naříkají, že Karlův most je jakousi protireformační demonstrací. Neboť Bílek to byl, jenž se nebál pokusiti se o Husa a o Čechy po Bílé hoře...

Ale cítím, jak se čtenáři útrpně usmívají mé naivnosti. Takové řešení bylo by příliš jednoduché, snad i příliš laciné. A pak něco veřejného dělat bez veřejného konkursu! Co by tomu řekly korporace, cechy, veřejná morálka? Postavíme kopie, a basta!—

Tento případ Bílkův však je charakteristický pro odvahu, s jakou choutky reakcionářské a zjištěné hledí opanovati veřejné mínění. Jsme naštěstí již dosti dobře na tom, aby stačilo krátce je zakřiknouti.

Máme ovšem ještě literáty, kteří nepřipouštějí literárních forem a pojmů, kterých nezná učebnice slovesnosti pro střední školy; máme také výtvarníky, kteří by rádi zakazovali veškeren umělecký pohyb mimo pěšinek Akademie. Snad mohli by se státi ještě nebezpečnými českému umění s pomocí davů, kdyby jen sami věřili více ve svou věc.

Ale odkryjte jen zcela málo cíp jejich vznešené tógy a neomylného majestátu: pod nimi je zbankrotělý kramář, který se zlobí na konkurenta, jehož talent dosud nezkysl.

KLÍČENÍ

Hloupé je stěžovat si a fňukat. Jsme koneckonců proti všem a všichni proti nám; na nás jest, abychom pranic nikomu neodpouštěli a nežádali sami od nikoho milostí, abychom očekávali vždy to nejhorší a odpláceli ranou dvojnásobnou. Každý svůj krok a krůček musíme si krvavě dolézt, nám nedostane se nikdy uznání, odměny nebo pomoci.

Na nás jest, abychom vždy, když se nám nedaří dle našeho přání, hledali vinu v sobě, ve vlastní slabosti a mdlobě, abychom nezdar svého podnikání neomlouvali nepřítel nepřátel, chudobou svojí nebo předčasností své pravdy.

Není pravda, že jest nás málo; není pravda, že jsme tak slabí a chudí. Srovnejme možnosti některých českých stranic, jichž význam zdá se všem jistě desetkrát větší našeho významu, srovnejme je s tím, co bychom my mohli snadno a brzo, a — zastydíme se.

Máme Zádruhu a dva krajinsko-odborové listy. To nám může ovšem stačit po stránce žurnalistické Ale nemáme revue, nemáme trvalého nakladatelství, není u nás pravého soužití skupin, není reálného hospodářství ve hnutí jako celku, nemáme vážných družstevních podniků, jež by znamenaly pro hnutí skutečnou posilu, ochranu a propagandu atd. atd.

Ale to vše mohli bychom míti, tolik silni a bohati mohli bychom býti, že bychom si vynutili pro každý svůj krok nadbytek místa, pozornosti, úspěchu.

Přijde chvíle, kdy si uvědomíme své možnosti, svou sílu a dle toho se zařídíme?

*

Takové a ještě jiné myšlenky vnucují se člověku, když přehlíží řadu krásných pokusů, k nimž v našem hnutí byl dán podnět, z nichž několik se načas povedlo, z nichž většina však živořila v našich rukou, ač jejich myšlenka byla našimi nepřáteli nápodobena a zneuctována upotřebením málo poctivým a málo nezištným.

Nebudu vypočítávat prozatím řadu onu; přehlížel jsem ji v duchu nedávno, když jsem dostal od kamaráda Káchy hezounký sešitek Sulových črt pro děti Dolánka, jež vydalo Klíčení.

Myslím, že se nemýlím, řeknu-li, že právě Klíčení bylo doslova umlčeno. A jistě se nemýlím, řeknu-li, že Klíčením mohli jsme vyniknout nade všechny, nikoli ovšem tím jen, čím bylo nebo jest, ale hlavně tím, čím mohlo se státi.

Hořko je člověku, vidí-li, že nikde nesmí počítat s „pokrokovostí“, ale všude s prodajností. Ano, hořko je. Nás to však neomlouvá. Je to naše vina, že naše poctivé podniky jsou tak chudé, že si pozornost

nemohou koupit; je to naše vina, že si pozornost nemůžeme pro své podniky vynutit. Jakož psal jsem na počátku.

Jaký osud čeká miloučkou knížečku, kterou Klíčení právě vydalo a která s tou měkkou výzdobou Brunnerovou je stejně prostým jako vzácným darem několika dobrých srdcí, darem pro malé i velké naše děti?

Nemám iluzí. Ale aspoň jednu věc mělo a mohlo by naše hnutí učinit: rozebrat co nejrychleji celý náklad.

Jsme všemi bez rozdílu bojkotováni, nikdo to nemyslí s námi dobře. Tož nám nejlépe sluší heslo „Svůj k svému!“

„KOLONIE“

Náš článek „Nebezpečné bláznovství“ vyvolal jistá nedorozumění: nebylo mu na dvou nebo třech místech dostatečně porozuměno.

Někteří čtenáři domnívali se dokonce, že píšeme proti anarchickému komunismu. Jiní domnívali se, že jsme se postavili *zásadně* proti *všem* podnikům a pokusům, jež nazývány bývají „koloniemi“, a že zejména měli jsme namířeno na jistý prý vážný pokus, který se již chystá.

Nic z toho neměli jsme na mysli. — O věci, jež se chystá, nevěděli jsme nic, vážného zejména, nestavíme se *zásadně* proti „koloniím“, tím méně pak proti anarchistickému komunismu, jenž jest částí našeho pevného programu.

Psali jsme proti různým asketickým snům hlásaným shora i zdola a proti pokusům, jichž vůdčí zásadou je odříkání a jediným výsledkem živoření — pravidelně horší než prostředí, z kterého se utíká —, psali jsme proti nim, poněvadž předpisují mravní pouta, která jsou v rozporu s morálkou socialismu, který chce celý krásný a harmonický život pro všechny.

Naše stanovisko ke „koloniím“ nezměnilo se podstatně od té doby, kdy jsme o věci psali v Novém kultu sv. 7, č. 7.

Tehda napsali jsme o myšlence samé toto:

„Jak známo není myšlenka anarchistické kolonie ničím novým. Existovaly a existují mnohé, na nejrůznějším teoretickém základě spočívající.

Můžeme dokonce přisvědčiti tomu, že myšlenka anarchistické kolonie jest do jisté míry překonána a odstavena. Všechny ty zaniklé i dosud existující experimenty, zdařené i nezdařené, přinesly ovšem anarchistickému hnutí mnohá poučení, ale řada těchto poučení je vyčerpána.

Nového nepřinesou nám již nic ani ty dosud existující, jichž je mnoho a dokonce několik zdravých a prosperujících, ani ty, jež teprve vzniknou.

To vše neznamená však, že bychom se anarchistických kolonií vůbec

měli vzdáti. Není možno, aby taková kolonie změnila pomalu tvářnost světa, není možno, aby poučila veřejnost o tom, že anarchistická společnost je uskutečnitelná, není také možno, aby její výsledky opravily v něčem naše názory, — ale jest možno, aby anarchistická kolonie stala se snesitelným prostředím, snesitelnou půdou pro ty, jimž jiné prostředí je méně snesitelné, a zároveň jim poskytla příležitost k vzácným zkušenostem osobním. To však stačí, abychom podobného pokusu nemusili předem zavrhovati.

Moderní anarchistická kolonie nebuduje se v málo pohostinných krajích zaoceánských, nevzdává se vymožeností kultury. Stojí takřka na rodné půdě kolonistů a není odříznuta od života.

A tak místo aby jako dříve ubírala anarchistickému hnutí dobré síly, dobré pracovníky, napomáhá volnějším svým prostředím k rozvoji energie, utváří lepší podmínky pro práci ve prospěch tohoto hnutí. Dobří lidé, kteří nemají co ztratit, spojují se, aby unikli hnusnému životu námezdných otroků a mohli na volnější půdě pracovat radostně pro sebe i pro hnutí.“

Tedy takto smýšlíme až dosud. Malé hospodářské družstvo, jehož vnitřní život jest veden zásadou „Solidaritou k lepšímu životu“ a stojí na základě více nebo méně komunistickém, může za jistých podmínek a při racionálním vedení státi se půdou nad jiné příjemnou pro účastníky, půdou, kde radostná práce fyzická jde ruku v ruce s činností intelektuelní, půdou, na níž dočasný azyl najde kamarád pronásledovaný poměry, konečně půdou, která může být i východiskem rozumné propagandy v kraji.

Úspěch takového podniku jest úplně závislý na lidech. Je-li výběr lidí k němu pořízen náhodně, snad jen dle toho, kdo se přihlásí nebo kdo je kamarád, dají se očekávat ještě obtíže veliké, ne-li nezdar.

Jen s určitými lidmi a povahami, jen s vybranými lidmi, kteří něco vědí a dovedou, kteří jsou mírní, dobří, trpěliví, snáseliví, možno tu počítat.

Proto povšechný sociální význam těchto pokusů a podniků v malém není žádný, což nevádí však, aby v dobrém případě neznamenal posilu pro domácí hnutí.

Budeme proto rádi podporovat podniky tohoto druhu, pokud lidé je zakládající a jiné okolnosti budou svědectvím pro serióznost věci.

Chuti je velmi mnoho na všech stranách a neškodilo by snad, kdyby všichni, kdož přípravné práce pro ten neb onen podnik již konají, poznali se na společné schůzce, která by se konat mohla při příležitosti velikonočního sjezdu důvěrníků našich, k němuž dle všeho dojde.

V tomto smyslu jsou sloupce Zádruhy pro kamarády ochotně otevřeny.

Smutné výlety do pustin a jihoamerických republik podporovat ovšem nebudeme proto, že jsou záležitostí absolutně soukromou a pro naše hnutí spíše škodlivou nežli prospěšnou.

ABSTINENCE

Ve svém článku „Nebezpečné bláznovství“ mluvili jsme také o různých ismech (tolstojism, křesťanský anarchism, abolicionism, abstinentism, vegetariánství, propaganda „návratu k přírodě“ atd.), jež i uprostřed socialistického hnutí vyvolávají fanatické akce, při nichž zbytečně se mrhá duševními i tělesnými silami.

Každý soudný člověk uzná, že jsme svými řádky neodsuzovali a jako anarchisté ani odsuzovati nemohli individuální a soukromé náklonnosti nebo odpory. Je to přece docela v pořádku, zřekne-li se někdo například nadobro všech alkoholových nápojů, buď poněvadž to jest pro jeho zdraví nevyhnutelno, anebo poněvadž se domnívá, že tím řeší otázku alkoholismu. Nebo chce-li někdo přijímat jen vegetariánskou stravu, je to zajisté věcí nejvýše jeho domácího lékaře, aby mu řekl, hodí-li se k tomu jeho tělesná soustava či nehodí. Rovněž čistě soukromým koníčkem jest, drží-li se někdo hesla „Neodporovati zlému“ anebo domnívá-li se vraceti k přírodě tím, že odmítá pro sebe vymoženosti moderní doby a drží se primitivních zvyků. A tak dále. Nikomu z nás jistě nenapadá diktovati svému bližnímu, aby měl rád to, čeho rád nemá, nebo aby neměl rád toho, co má rád.

Nechceme-li však nikomu vnučovati svých soukromých zálib a nechutí, nenapadá-li nás nařizovati svému bližnímu, jakých žen se má přidržeti nebo jakému sportu má se věnovati, je rovněž přirozeno, že rovněž sami nedáme si nic podobného vnučovati a — interesujeme-li se o své bližní — brániti budeme i je před jakýmkoliv terorem tohoto druhu.

Nuže, s různými těmi ismy, o nichž jsme mluvili, je tomu jako s náboženstvím. Čistě soukromá věc, kterou jest zajisté to, co Petr a Pavel věří, přestává býti soukromou věcí, jakmile stejně věřící organizují se k výboji, jakmile mají svůj klerikalism, který praví: „Toto musíš věřiti, jinak jsi kacír, jenž bude pronásledován!“ Podobně čistě soukromá věc, kterou jest to, co kdo jí, pije nebo jako zábavu provozuje, stává se věcí podrobenou veřejné kritice a vyvolávající sebeochranu, jakmile ti, kdož stejně jedí, nebo stejně pijí, nebo stejně se baví, mají ve svém středu své klerikály, kteří hlásají: „Toto nesmíš píti, toto nesmíš jísti, takto se nesmíš bavit, nechceš-li býti považován za vyvrhel, jenž bude vystaven veřejnému opovržení!“

Až sem jsme sice ještě nedošli, ale nemáme již příliš daleko k tomu. V různých místních zákonných sborech, zejména amerických, objevili se již rozkošní potřeštěnci a specialisté, kteří mají neodolatelný pud pomocí zákona vnučovati všem svoje soukromé záliby a nechuti.

To je ovšem důsledek bezradné a výjimečně přechodní doby; my anarchisté však *nej*smě těmi, kteří nevidí východiska z dnešních zmatků, kteří neznají příčiny našich bolestí. Naše stanoviska musí logicky vy-

plývati z našich názorů; aspoň v teorii nemůžeme kolísati ve věcech podstatných.

Tož i když například nemáme příčiny posmívat se kamarádům, kteří jedí jen zeleninu a nepijí žádných alkoholových nápojů, musíme se nicméně ohradit proti tomu, aby z lásky k zelenině a sladké vodě a z odporu k masu a k pivu a vínu budovalo se mezi námi samospasitelné dogma, jehož jménem budou se pronásledovat všichni kacíři.

Pro nás anarchisty je a musí býti každý abstinenci dogmatism nepřitelem, ať se týká čehokoli (neboť neexistuje jen abstinence antialkoholové a vegetariánské, nýbrž celá řada ještě jiných hnutí podobných), to je jediný absolutně logický závěr z našich podstatných zásad.

Při hnutích abstinenci (opakuji: ať jakéhokoli druhu) máme co činiti předně se zásadou, jež se sama nutně vylučuje ze souboru názorů anarchistických. Příkaz „Ty nesmíš, ty nemáš za žádných okolností!“ (nebo „Ty musíš, ty máš za všech okolností!“), všeobecně uplatňovaný, přiči se celému rázu anarchistické etiky; i jako dobrovolně přijímaná zásada mravní je nezdravý, poněvadž neznamená uvědomělou sebekázeň, nýbrž slepé, dogmatické sebeprznění.

Podruhé všechna abstinenci hnutí se snaží v určitém stadiu svého vývoje rozmnožovati ve svůj prospěch nespravedlivé a násilnické zákony, tím nebezpečnější, že se snaží drze zasahovat v soukromý život občanů.

Konečně odporují abstinenci snahy i tehda, omezují-li se na slušnou propagandu, snahám socialismu, zejména anarchistického, poněvadž pravidelně většina přívrženců jejich šíří falešný názor, jako by samo abstinenci hnutí stačilo napravit, odvrátit nebo odstranit zlo, proti němuž čelí. Čehož pravý opak pravdou jest: abstinenci hnutí, nepokazí-li ledacos, jistě nic nenapraví.

VOLNÉ SMĚRY ŽAPONSKÉMU UMĚNÍ

K řadě uměleckých činů Mánesa a jeho kruhu výtvarníků, pomalu nespočítatelné, přibyl jeden, jehož si naše veřejnost skoro nepovšimnula. Myslím totiž na poslední trojčíslo minulého ročníku Volných směrů věnované umění žaponskému.

Netřeba se tomu divit. Vzpomeneme-li, jaký odpor a jaké nepochopení vyvolala u nás díla výtvarnických dobrodruhů — v pěkném a poctivém smyslu slova —, jako jsou van Gogh, Gauguin, Cézanne —, pochopíme, že naše průměrné, málo dosud informované obecnstvo a rovněž naši většinou stejně málo informovaní referenti a „kritikové“, na něž si Mánes tak často právem již stěžoval, nevěděli si rady před ukázkami umění, jež vyrostlo ze zcela odlišných kulturních základů a podmínek, umění, jež ve skutečnosti je u nás zcela neznámo, a proto raději mlčeli.

Bylo by však věru škoda, kdyby krásný popud, jež Volné směry

daly, zůstal zcela bez ohlasu, to jest, kdyby neprobudil vůbec žádného zájmu pro umění vzdáleného Východu, jež nejen svým významem pro moderní umění západnické, nýbrž i samo sebou stojí za pozornost více než povrchní.

Byl to u nás v době rusko-žaponské války *J. S. Machar*, který se domníval, že svému rusofilství dá nejlepší výraz, když bude paušálně snižovat všechno, co pochází od tehdejšího válečného odpůrce Rusů. Vyjádřil se o žaponském umění několika opovržlivými slovy, jež patrně nebyl by dovedl hlouběji odůvodniti. Co však by překvapilo u takového Machara, kdybychom jej považovali za dostatečně informovaného v této věci, nemůže překvapovat u pozorovatele málo esteticky vzdělaného.

Předložil jsem ukázky žaponského umění mnoha inteligentním, ač výtvarnický málo vzdělaným lidem a ti všichni upřímně se přiznali, že napoprvé nerozumějí.

První dojem, který si odnáší nezavěšený do výtvarnické abecedy z děl žaponského umění skutečného — nikoli z předmětů exportního braku —, jest opravdu cizota. Propast mezi tímto uměním východním a našim uměním západním a západnickým jest pro něho zdánlivě nepřeklenutelná. Chybí však ve skutečnosti jen znalost odlišné výtvarné řeči: kdo si osvojí aspoň nejnutnější zásady této cizokrajné mluvy výtvarné, ztratí velmi brzo nevolnost přirozenou před neznámým cizincem a musí se státi jeho přítelem, ne-li obdivovatelem.

Námaha, kterou nutno tzv. laikovi k tomu účelu vynaložit, není veliká, předpokládáme-li ovšem jistou míru povšechného estetického vzdělání. A tato námaha stojí za to.

V žaponském umění objevíme pohádkově sladký svět, který až do doby dočasného a dosud trvajícího úpadku, zaviněného špatnými vlivy evropskými, nezná pranic vulgárního, je vždy a všude rozkošně idealizujícím obrazem světa pozemského i nadpozemského. Ale této idealizaci nechybí nikdy nesmírná láska k přírodě: hluboká smyslnost v širokém smyslu je základem tvůrčí schopnosti žaponských umělců. Neodvracejí se nikdy od „tohoto slzavého údolí“ k mimosvětskému ráji, milující stejně velikou láskou ten nejprostší kvítek jako ten nejnádhernější brokát. A jsouce většinou nepřekonatelnými mistry kresby, hlubokými virtuosy štětce, poskytují stále nová a nová *překvapení*. Překvapují nás doslova stále novým a duchaplným pojetím jako praví výtvarníci, třebaže řada titulů, jež svým obrazům dávají, zdá se jednotvárná a motivy více než u nás se opakují...

Volné směry dostály svému úkolu čestně. Malá monografie, kterou obohatily naši chudou uměleckou literaturu, bude milou a zajímavou i pro toho, kdo zná průměrnou literaturu o žaponském umění. Reprodukce firmy Štencovy jsou jako vždy znamenité. Upozorňujeme zejména na barevnou reprodukci dřevořezu Utamarova, jež stojí v čele čísla. Celou chválu zasluhuje tento Mánesův čin zejména jako *první* vlašťovka, která má k nám zanést trochu toho starého žaponského

jara. Na takový první pokus, jenž zůstane snad hodně nepozorován, nesmíme ovšem klásti měřítko přísně odborné. Uvážíme-li obtíže, s nimiž zajisté radaktoři tohoto žaponského čísla se setkali, nebudeme činiti přísných výtek. Nedostatky zůstanou nepozorovány a nebudou příliš vadit tomu, kdo tímto číslem dá se šťastně svěsti k hlubšímu studiu žaponského umění. Máme-li jich vytknouti, tož uvedeme především i v zahraničních pracích toho druhu se opakující a u Evropanů snadno pochopitelný nepoměr mezi malým rozsahem části, jež jest věnována žaponskému malířství vůbec, a větším rozsahem stati, věnované modernímu dřevorezu nebo umělci již méně žaponskému, jímž jest Hokusai. Tímto nedostatkem podmíněn byl i výběr obrazů: staré a heroické umění mohlo být lépe zastoupeno a v moderní části mohly odpadnout reprodukce výtvorů již zcela úpadkových, jako jest například anonymní tygr. Dalším nedostatkem jest málo jednotná transkripce žaponských jmen, čemuž ovšem nebude se rovněž diviti nikdo, kdo zná nesmírné zde se naskytující obtíže, které ani odborníci, mající po ruce žaponského tlumočníka, nedovedou vždy překonat.

Čeho mohla se redakce však dobře vyvarovat, jest spousta tiskových chyb a nesprávností, která bolí milovníky pěkných publikací. Je-li například jméno slavné žaponské básničky psáno Ono no Kemati (vzniklo patrně z chybné francouzské transkripce Komati) místo Ono no Komači, je to chyba velmi rušivá.

Ale toho všeho a podobných nedostatků veřejnost si nepovšimne a nemění tyto chyby nic na zásluze redakce Volných směrů a Mánesa. Přejeme jim, aby upřímná, třebaže neobratná poněkud slova pana A. Hofbaura, který napsal text k tomuto číslu, našla, ne-li široké ozvěny, aspoň několik duší, jež půjdou naznačeným směrem za pokladem útěchy v dnešních uměleckých zmatcích.

KAREL VOHRYZEK

Bojíme se, že tyto naše řádky budou jednou chloubou tohoto dobrodruha. Neboť jemu zajisté postačí, že tyto naše vývody jsou nadepsány jeho jménem a že je píše a že je nucen příliš důkladně zabývat se jeho osobou — jeho „nepřítel“, který odedávna hleděl skepticky na všechno jeho počínání, litoval ho jako člověka a opovrhoval jím jako anarchistou.

Ale okolnosti důrazně toho vyžadují, abychom řekli pravdu o této osobě bez ohledu na to, zda se najdou ještě dnes mezi anarchisty lidé, kteří ji drží, ji uctívají a budou nám míti za zlé, že chceme definitivně býti hotovi s touto bývalou modlou anarchistického davu. Neboť tolik je pro nás jisto, že dokud osoba Vohryzkova nebude absolutně znemožněna v našem hnutí, dotud nemáme do jisté míry práva rozhořčovat se nad sprostotami sociálně demokratického a klerikálního tisku, jenž použil Vohryzkovy aféry k tomu, aby na naše hlavy vyléval škopky špíny. A dotud také nebude prázdné naděje na

pořádek, jenž by našemu hnutí zaručoval možnost řádného vývoje.

Je to ovšem trapné pro nás, že musíme se zabývatí Vohryzkem v době, kdy tento nešťastný člověk sedí v kriminále, ale zároveň musíme doznati, že považujeme za nutné, aby byl mezi námi znemožněn dříve, než se snad z milosti policie a vlastní rafinovaností dostane opět na svobodu.

My jsme prostě nikdy nepodceňovali vlivu, který tento člověk dovedl nabýti aspoň nad lidmi, kteří byli příliš prostní, než aby se neobdivovali a nevěřili jeho energii, a nad lidmi, kteří povahou svou jsou vedeni k tomu, aby se podřizovali hubě.

Hledíme-li na Vohryzkovu „anarchistickou“ činnost poněkud z výšky a bez stranických a osobních zaujetí, musíme uznati, že jeho vliv a váha nebyly úplně neodůvodněny, ba že jeho osoba měla do sebe cosi skutečně obdivuhodného. Tento neobyčejně talentovaný žid se silně vyvinutými dobrými i špatnými vlastnostmi své rasy musel nějak vyniknouti. Ale jeho naprosto nedostatečné vzdělání, vedle něhož chyběla mu i veškerá trochu hlubší kultura duševní i mravní, a snad také — rodí-li se lidé od přírody protisociální — jeho předurčení k zločinu učinily z Karla Vohryzka malého génia v záporném smyslu slova, „anarchistu“ v onom hanlivém smyslu, jehož užívají reakcionáři, individuum nebezpečné všemu svému okolí.

Jak už tomu bývá pravidelně u podobně založených povah, napínal Vohryzek všechny svůj talent a všechnu svou rafinovanost především k tomu, aby si vymýšlel křivdy, úskoky a bezprávi proti svým bližním a pomocí nich dobýval hmotných i „mravních“ úspěchů a dokazoval svou „převahu“.

Tu ovšem žádný člověk hlavních požadavků mravní čistoty aspoň trochu dbalý nemohl s ním konkurovati, a tož Vohryzek přesto, že na druhé straně projevoval často úžasnou naivnost, vycházel jako vítěz ze všech bitek, do nichž se vrhl.

Mnoha kamarády byl ceněn jako dobrý agitátor; nemůžeme mu ovšem upřít schopností v tom směru, ale zkušenost ukázala a učí, že ten, kdo nemá snesitelného charakteru ani vzdělání, spíše poškodí dobrou věc svými schopnostmi.

Z polovičního analfabety dostal se Vohryzek až tam, že počal — špatně ovšem — překládat Stirnera. A Stirnerova individualismu zmocnil se pak aspoň zdánlivě jako zástěry, a tak se stalo, že týmiž ústy, kterými hlásal Stirnera, obdivoval se senzačnímu lupiči Wasiňskému.

Jeho „anarchism“ byl něco podobného jako „dobrodružnost“ nebo „zločinnost“ chlapců zkažených krvavými romány a indiánskými povídkami. Také Vohryzek se chtěl svým způsobem proslavit; jeho povýšenecká ješitnost neznala mezí.

Dělal, jak se říká, do všeho, ale nezbude po něm jediný dobrý skutek ani jediná slušná řádka. Chtěl býti tvůrcem českého anarchistického hnutí, ale vše, co pokoušel se zbudovat, rozpadávalo se ještě rychleji, než to bylo založeno, neboť jednak prováděl akce, jichž úspěch

záležel na blahovůli policie, jednak a hlavně budoval velikými slovy a bombastickými články. U něho nebylo nic nemožného, protože jemu stačilo, když to stvořil na papíře nebo v táborové řeči; možná, že sám věřil ve skutečnou existenci toho, co si vymyslel.

Je tedy přirozeno, že pokud hnutí bylo jím vedeno, bylo vedeno od porážky k porážce, že po jeho akcích nezbyl jediný pozitivní úspěch.

A vedle toho viny jeho zdvojnásobuje nezměrná zloba jeho proti všemu, k čemu sám nedal podnětu. Tak jako osobně nesnesl se s nikým, takže každý z jeho okolí byl jím stále nějak ohrožen, nesnesl ani práce někoho jiného ve hnutí.

Vohryzek je příčinou a intelektuelním původcem všeho intrikánství, jež se mezi námi v posledních letech ujalo.

Nelze upříti, že sláva této hlíněné modly v posledních třech letech povážlivě bledla. Hromadila kol sebe svinstvo, jež dostoupilo výše schopné nadobro pohltnout svého původce. Proč se tak nestalo, ač se to státi mohlo dříve, než zakročila policie, to je smutná kapitola z našich anarchistických dějinek. O té zmíníme se několika slovy příště.

E. A. BOURDELLOVI,

jehož sochařských děl výstavu uspořádal pražský Mánes ve svém pavilónu, věnováno jest také nejnovější číslo *Volných směrů*. Přináší množství krásných jako vždy reprodukcí dle mistrových děl a úvod z pera pana prof. *Stanislava Suchardy*, který rovněž při Rodinově výstavě pokusil se o trochu informační literatury. Pan profesor činí nejprve malé, ale zdravé kázání našim oficiálním kritikům, kteří „falšují pojmy“, líčí pak svou návštěvu v Bourdellově ateliéru a nezaslouženou víru mistrovu v Prahu. V dalším trochu nejasně snaží se naznačiti vrcholy sochařského umění na obou dnes tak zbytečně akcentovaných pólech, jež jsou charakterizovány slovy „klid — hnutí“, a zdůrazňuje jinak samozřejmý cíl sochařského umění: ztělesnění umělcova snu v díle *výhradně plastických kvalit*, k čemuž dnes neuškodí, dodáme-li, že v sochařství stejně jako v jiném oboru uměleckém záleží právě tolik na pravdivosti a poctivosti technických kvalit jako na upřímnosti a hloubce snu umělcova, má-li vzniknouti umělecké dílo skutečně veliké a nejen virtuózní, studeně odbornické, hovící dnešní přechodní módě kruhů amatérských a obchodních, jež bývají často stejně nebezpečny a fixlují často stejně obratně jako kruhy oficielní a akademické. Nakonec charakterizuje prof. Sucharda poměr Bourdellův k Rodinovi a praví, že Bourdelle znamená *první pokus o sochařský styl*. — Reprodukce v čísle zařazené ukazují skutečně na sochařský talent velmi svérázný a — silný v hledání.

EXPROPRIACE

Je-li pravda, že amsterodamský sjezd usnesl se na tom, aby hmotné prostředky potřebné *pro hnutí* opatrovaly se všemi — tedy i tzv. nedovolenými — způsoby, vyžadovalo by takové usnesení jistě velmi přesného vysvětlení.

Od vznešeného k směšnému, říká se, jest jen krok; ještě menší krok jest však od oběti ke zločinu.

Jako celý svět rozlišuje přesně a jasně vraždu politickou od každé vraždy jiné, musíme stejně jasně a přesně činiti rozdíl mezi loupeží politickou čili tzv. expropriací a loupeží sprostou, kterou za jistých okolností sice chápeme a sociálními poměry omlouváme, ale nikdy neschvalujeme.

Mimoto mezi politickou vraždou a politickou loupeží jest jeden značný rozdíl. Politická vražda, jak známo všem stranám a směrům společná, bývá velmi často čistě individuálním projevem, vzplanutím individuální vzpoury nebo individuálního hněvu. — Pachatel *mstí* určité šlapané a pronásledované názory, aniž táže se, bude-li to směru, jehož jest stoupencem, prospěšno čili nic. Kdežto politická loupež, vyskytující se ve všech opravdu revolučních hnutích zejména v dobách pohnutých, jest prováděna s rozmyslem, chce svým výsledkem revolučnímu hnutí *prospěti* a nic jiného.

To je rozdíl velmi důležitý. Politická loupež, která hnutí, pro něž je páchána, poškodí, je ohromný nesmysl nebo chlapectví.

Naše tiskové poměry nedovolují nám vyložiti jasně teorii revoluční expropriace, třebaže zaujímáme k ní stanovisko velmi střízlivé.

Pokusíme se však aspoň dokázati, co revoluční expropriací *není*.

Zůstaňme u případu Vohryzkova. — Nevíme ovšem, čeho se v tomto ohledu skutečně dopustil a čeho nedopustil. — Věřme však aspoň pro okamžik policii. Připusťme, že skutečně zosnoval několik známých loupeží.

V tom případě musíme prohlásit, že *na těchto loupežích nebylo z jeho strany aspoň pranic revolučního nebo anarchistického*.

Anarchista, zejména český anarchista, který musí počítat se stísněnými a maloměstskými poměry, učinil by zajisté, kdyby chtěl již ve prospěch hnutí provésti revoluční expropriaci, všemožná opatření, aby v případě prozrazení a zatčení byl jen on sám kompromitován, sám jako osoba soukromá. A získané jmění by věnoval mlčky a bez parád a porad zase jako osoba soukromá.

V případě Vohryzkově právě opak byl však pravdou. Opakujeme, nevíme, co Vohryzek skutečně provedl, co však víme, jest, že nikomu nic darmo nedal, ba že *odpíral nepatrnou pomoc i kamarádům a kamarádkám, které svou vinou připravil do těžké situace*, ač nežil v poměrech stísněných. Rovněž víme, že přes opovržení, jímž ho stíhali

všichni slušní lidé, právě před svým zatčením tlačil se přímo do hnutí a dal si sepsati jakýsi rehabilitační protokol od několika hejlů, kteří, ač ho příliš dobře znali, sedli přece z nepochopitelných důvodů na jeho lep. Víme konečně také, že jak policie tvrdí, bylo u něho nalezeno domnělé usnesení amsterodamského sjezdu.

To nám stačí; ač ovšem, i kdyby toho nebylo, nikdo by nás nepřesvědčil, že by Vohryzek byl schopen nezištně nastavit svou kůži — pro hnutí. České anarchistické hnutí mělo z jednání Vohryzkova dosud jen a jen škodu; neptal se nikdy, co jest hnutí na prospěch, nýbrž hrál jen o svou osobu.

Je fakt, že dopustil-li se Vohryzek něčeho, co se nazývá loupeží, nedopustil se toho jako anarchista pro hnutí. Sliboval-li snad někomu něco, sliboval to jistě za podmínek, z nichž bylo zjevno, že se opět jedná mu o jeho osobu, a nikoli o hnutí.

Doufejme, že po soudním projednání jeho aféry zvíme více a budeme moci mluvit jasněji.

Děly-li se revoluční expropriace jinde, nevíme; ale v Čechách děly se jen — *sprosté loupeže*.

KAMARÁDI, navrhuji vám na velikonoce *sjezd důvěrníků*, který je dle mého názoru nutný, aby se pokusil o zjednání podmínek pro normální vývoj našeho hnutí.

Za tím účelem navrhuji dále:

1. Aby sjezd byl skutečně jen sjezdem důvěrníků, tj. delegátů skupin, spolků a redakcí našich (jeden delegát za každé těleso), což se mi zdá nutné, aby se zamezily předem některé nešvary, jež bujely na sjezdech minulých. A dojde-li tento návrh vašeho souhlasu, aby toto usnesení uplatněno bylo přísně.

2. Aby sjezd vyloučil teoretické debaty a přijal jen dva programové body, a sice:

a) Rozhovor o podmínkách solidárního postupu při důležitých akcích.

b) Rozhovor o tom, co jest nutno podniknout, aby zabezpečen byl trvalý pořádek v našem hnutí.

Prosím v zájmu této věci, aby naše skupiny, spolky a redakce bezodkladně sdělily se mnou svůj souhlas nebo nesouhlas se svoláním sjezdu a svůj souhlas nebo nesouhlas s ostatními mými návrhy. Rovněž aby oznámily mi svůj návrh *místa*, kde se sjezd, bude-li usnešen, má konati.

Neumann

UPOZORNĚNÍ. Stalo se nedávno, že jistý německý kamarád hledal v Brně mou adresu a zašel do sociálně demokratického Dělnického domu. Tam řekli mu, že již nejsem anarchistou, nýbrž členem měšťácké redakce. Americké Volné listy píší o podobném klepu sociálně demokratickém. Tož konstatuji, že nejsem členem redakce žádného „měšťáckého“ listu (Lidových novin brněnských nevyjímaje). Ale i kdybych byl, nepsal bych do nich nic měšťáckého, tak jako jsem toho nečinil, když jsem byl v Moravském kraji. Jsem publicista, který bude mluvit kdekoli, ale nejsem žurnalistický nádeník, který se prodává.

Neumann

OZNÁMENÍ

KAMARÁDI, na knihu *Socialism a svoboda* sebráno bylo dosud na předplatném a na příspěvcích 82 K 33 h, takže je zjevné, že kdybychom měli trpělivě čekat, až se sejde aspoň obnos, za který je možno knihu vytisknout, neřknuli slušně vypravit, nedočkali bychom se toho snad vůbec.

Posílám tedy rukopis knihy do tiskárny a zároveň dám tam poslat sebraný obnos, který snad skupina královédvorská doplní na 100 K. Příští týden počne se tedy kniha sázet, a tož *prosím důtklivě všechny naše*

skupiny a spolky, aby se aspoň do týdne předplatily, nemohou-li na vydání zvláště přispěti.

Dosud tak učinily jen Most, Třebošice, Ml. Boleslav, Ledvice a Komořany. To je skoro ostuda!

Kde je Bruch a Duchcov?

Kde jsou ty organizace, které Řehoř nazývá *uzornými*: Břežánky, České Budějovice, Bilina, Ervěnice, Hrádek u Liberce, Hoštovice, Košťany, Kopisty, Kr. Březno, Lipětín, Záluží, Ústí n. Orlicí? Kde jsou Čouš, Hořice, Jiřetín, Litice, Louka, Hroby, Osek a Vídeň? *A kde Amerika?*

Tedy ještě jednou: *předplatte se aspoň do týdne, aby kniha mohla vyjít bez překážky.*

Nejedná se jen o mou knihu. *Chci, aby vydání této knihy bylo počátkem pravidelnější edice, aby zejména mohlo tak dojít k vydávání sborníku původních i přeložených prací, pro něž v našich časopisech není místa.*

Kniha *Socialism a svoboda* bude stát K 1,50, pro toho, kdo objedná aspoň 6 výtisků, účtovat ji budu 1 K inkl. porto.

Posílejte peníze nyní přímo na mě a udejte, co jest předplatné a co příspěvek.

Ale rychle, ať můžeme knihu rozesílat před 1. květnem. To bude naše *nejlepší májová manifestace.*

Neumann

*

KAMARÁDI, kniha *Socialism a svoboda* jest v tisku. Předplatte se tedy *rychle a hromadně*, popřípadě přispějte na vydání. Cena knihy bude 1,50 K; kdo odebere nejméně 6 výtisků, obdrží exemplář za korunu franko.

Skupiny, které hromadně se předplatí nebo větším obnosem na vydání přispějí, budou ve knize jmenovány.

Veškeré peníze a objednávky přijímá *jen*

St. K. Neumann,

v Bilovicích n. Sv., Morava

*

SOCIALISM A SVOBODA. Tato první kniha sebraných úvah kamaráda *St. K. Neumanna* obsahovati bude 20 statí. Z obsahu vyjímáme aspoň několik titulů úvah: *Socialism. — Socialism a anarchism. — Smysl moderního socialismu. — Dělnická buržoazie. — Antipatriotism. — Co nejméně státu. — Revoluce a pořádek. — Březnová slavnost. — Plechanov a Tolstoj. — Domácká práce. — Český socialism. — Syndikalism atd.*

Obálku a titulní listy nakreslil *V. H. Brunner*. Autorovu karikaturu *Fr. Gellner*.

Cena knihy, která vyjde koncem dubna, bude K 1,50. Kdo předplatí aspoň 6 výtisků, obdrží exemplář za 1 K franko.

V poslední době předplatily se následující skupiny: Hořice, Záluží, Králové Dvůr n. L., Hrádek u Liberce, Žamberk, Ústí nad Orlicí, Nová Ves u Dobřan, Nový Újezd u Biliny, Prošvice-Grünwald.

Jen *rychle* tak dál a bude zajištěna nejen kniha tato, ale i další publikace. Ještě aspoň dvacet skupin mělo by zaslati hromadné předplatné. Skupiny a jednotlivci, kteří se předplatiti nemohou, učinitež aspoň objednávku.

Vše přijímá jen
St. K. Neumann,
Bilovice n. Sv., Morava

*

SOCIALISM A SVOBODA. Přesto, že celá řada skupin mohla by ještě předplatné zaslati, nedošlo v poslední době nic. Chybí nám ještě 150 K; tož projevte porozumění pro dobrou věc a pošlete *rychle*, ještě tento týden nebo nejpozději v pondělí a v úterý. Nechceme oběti, jen předplatné místo doplatného.

A kde skutečně není možno předplatit, objednávejte aspoň, ať se rozesílání nezdržuje.

Vše přijímá jen
St. K. Neumann,
Bilovice n. Sv., Morava

KNIHY ČERVNA. *Literární oznamovatel*. Neumannova kniha *Socialism a svoboda* právě se rozesílá. Její vydání opozdilo se následkem toho, že pošta nedoručila nám zásilky páně *Brunnerovy* s kresbami na obálku a titulní listy. Osud této zásilky je nám dosud neznám a kniha vychází beze všech kreseb. Odběratelům, kteří se na dílo páně *Brunnerovo* těšili, nahradíme ztrátu při příštím svazku, který bude tím pečlivěji upraven.

Kniha *Socialism a svoboda* byla skoro úplně rozebrána již před svým výtiskem, a to téměř výhradně *kruhy dělnickými*. Zbývá jen nepatrný počet výtisků, které možno obdržeti jen za plnou cenu, tj. K 1,50 franko. Do knihkupeckého prodeje kniha již nepřijde.

Bude-li ovšem další poptávka po knize *Socialism a svoboda* dostatečná pro druhé vydání, uspořádáme je na podzim, a sice vyšla by pak tato kniha v nové úpravě a dle původního slibu našeho.

*

Poměrný úspěch knihy *Socialism a svoboda* má nás k tomu, abychom ihned pokračovali ve vydávání pozoruhodných knih, jež nemají naděje ani na spekulujícího nakladatele oficiálního, ani na některého z jednostranných našich nakladatelů soukromých.

Bude to hlavně literatura důležitá pro dějiny *hnutí sociálního*, které si povšimneme v první řadě. Hodláme vydati postupně všechna proslulá díla „utopistů“ ve vzorných překladech a v trvale krásné úpravě spolu s důležitějšími díly předchůdců moderního socialismu.

Nicméně nebudeme jednostranní. Také se zcela moderními mysliteli a básníky shledají se odběratelé naší knihovny, ovšem jen potud, že vybíratí budeme pozoruhodné autory buď zcela u nás neznámé, nebo jen slabě zastoupené.

Ani českým autorům nebudeme se vyhýbatí. Vidíme dnes v české literatuře první symptomy neodvislejšího myšlení i básnického obrození; též důkazy toho budeme moci bohdá i v naší knihovně podati.

Konečně slibujeme pokračovati v sebraných spisech *Stanislava K. Neumanna*. Druhý svazek sebraných úvah a první svazek sebraných básní vydáme v zimě.

*

Prosíme naše odběrately, aby úpravu knih, jež vydati hodláme, neposuzovali dle našeho prvního svazku, knihy *Socialism a svoboda*. Svazek tento dopadl proti naší dobré vůli zcela všedně, a my chceme budoucně dokázati pravý opak: co nejvíce rozšířiti laciné svazky v úpravě jednoduché sice, ale vzorné dle nejvyspělejších moderních názorů a požadavků.

Dáváme svému vydavatelskému podniku název *Červen* dle měsíce lásky a vzpoury. Knihovna naše bude se tedy jmenovati *Knihy Června*. Vedle ní budeme vydávati prozatím čtvrtletně *sborník Červen* pro kratší práce původní a přeložené, starší i nové, ze všech oborů uměleckých i vědeckých. Pro tento sborník dostatečným programem jest snad jméno jeho redaktora *Stanislava K. Neumanna*.

Bylo oznámeno, že první svazek sborníku vyjde tento měsíc, pro opoždění knihy *Socialism a svoboda* byli jsme však nuceni odložití jeho vydání; vyjde v měsíci září.

Knihy Června vycházejí budou neperiodicky a ve svazcích o nejméně 5½ arších. Díla větší vyjdou ve 2—3 svazcích za sebou jdoucích. Cena svazku bude stálá, K 1,50 franko; svazek na drahém papíře K 5,- franko. Kdo objedná nejméně 6 výtisků téhož svazku, obdrží je po K 1,- franko; při vydání luxusním tato výhoda se neposkytuje.

První svazek přinese dílo *Charlesa Alberta Volná láska*. Vydavatelstvo nechce vydáním této knihy propagovati své názory, jež jsou od názorů páně Albertových leckde hodně odlišné; doufáme však, že toto dílo pomůže odstraniti mnohé bludy a předsudky.

Prosíme tedy předplatitele knihy *Socialism a svoboda*, zejména dělnické organizace a skupiny, které nám při této knize vyšly vstříc s takovou ochotou, aby ihned po obdržení prvního našeho svazku obnovily předplatné na dílo *Volná láska*.

Netajíme se svým úmyslem opatřiti postupně české sociální hnutí vynikající literaturou, které nemůže očekávat ze žádné jiné strany. Tož spoléháme se v první řadě na své přátele z kruhů dělnických, které nikdy neopustily dobré myšlenky.

Všechny dotazy, objednávky a peníze adresujte jen na *Stanislava K. Neumanna* v Bilovicích n. Sv., u Brna.